

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

“De hade svårt med det här med lagom, det var fullt ös överallt”

Skolkuratorers beskrivningar av skolgångens inverkan på kvinnliga
elevers stress och självkänsla

Julia Bater

Kandidatuppsats SOPA63

HT21

Handledare: Carina Gallo

Abstract

Author(s): Julia Bater

Title: “They had a hard time with “good enough”, it was always full force ahead” - School counsellors' descriptions of female students' stress and self-esteem in regard to their upper secondary education.

Supervisor: Carina Gallo

Assessor: Elizabeth Martinell Barfoed

The aim of this qualitative study was to understand how four school counsellors within Swedish upper secondary education described female students' stress and self-esteem in regard to potential influence of their current education. The chosen theoretical approach applied to the generated result and its subsequent analysis was based on the theories of West & Zimmerman (1987) and Hirdman (1980) explaining how our perception of gender is due to a cultural- and social construct. Thus, society's expectations on women differ from the expectations on men. The study was conducted through semi-structured interviews with four school counsellors with either current – or previous experience of working within Swedish upper secondary education (“gymnasium”). After analysing the subsequent result, it was possible to conclude that the students' current academic situation did have significant influence on both their level of stress and self-esteem. Despite the counsellors' finding it difficult to differentiate between stressors that were exclusively linked to their education as opposed to life in general, the students' academic workload and the transition from secondary school to upper secondary education were described as stressors of significance. Furthermore, female students were most prevalent – within the overall student body – when it came to requiring contact with the school counsellors in question. Regarding their self-esteem, it was possible to conclude that the female students appeared to perceive their academic achievements and results of such importance that they were prone to internalising them as part of their identity. The female students also appeared more prone to engage in comparing their academic results and their own persons with their peers.

Key words: upper secondary education, gender, female students, stress, self-esteem.

Förord

Jag vill inledningsvis ge tack till samtliga som varit delaktiga i den process skrivandet av min kandidatuppsats har inneburit.

Tusen tack till samtliga som ställt upp på intervju. Varje intervjutillfälle har varit intressant, lärorikt och rentav rätt kul att genomföra! Jag vill även tacka min handledare, Carina Gallo, för handledning, feedback och kontinuerlig stöttning genom uppsatsarbetet.

Tack till min sambo, Ludvig, för att du ömsom tröstat och torkat tårar, ömsom uppmuntrat och sagt åt mig att "skärpa mig!" när min prestationsångest blivit så påtaglig att jag inte kunnat skriva ett endaste ord. Du är fantastisk.

Sist men inte minst - stort tack till Moa, Ebba och Matilda som inkluderat mig i diverse "skrivstugor" på Sopis. Er stöttning och uppmuntran har varit ovärderlig, särskilt de dagar då uppsatsen känts mer oöverstiglig än Mount Everest.

Efter diverse tack och bock, vill jag önska en trevlig läsupplevelse!

Innehållsförteckning

Abstract.....	1
Förord.....	2
1 Problemformulering.....	5
1.1 Inledning.....	5
1.2 Syfte & frågeställningar.....	7
2 Kunskapsläge.....	7
2.1 Självkänsla.....	8
2.1.1 Definition.....	8
2.1.2 Självkänslans betydelse.....	9
2.2 Stress.....	10
2.2.1 Definition och betydelse.....	10
2.2.3 Möjliga stressorer.....	11
3 Teoretiska utgångspunkter.....	13
3.1 Genus.....	13
3.1.1 West & Zimmerman; att “göra” kön.....	13
3.1.2 Yvonne Hirdman; genussystem och genuskontrakt.....	15
3.1.3 Vidare motivering till val av teoretisk utgångspunkt.....	16
4 Metod.....	17
4.1 Vald metod.....	17
4.2 Urval.....	19
4.2.1 Urvalskriterier.....	19
4.2.2 Tillvägagångssätt vid intervjufrågan.....	20
4.2.3 Presentation av intervjupersonerna.....	21
4.3 Genomförande.....	21
4.4 Bearbetning av materialet.....	22
4.5 Metodens tillförlitlighet.....	23
4.6 Egen förförståelse.....	24
5 Forskningsetiska överväganden.....	25
5.1 Forskningsetiska krav.....	25
5.1.1 Etiska krav på forskning.....	25
5.1.2 Informationskravet.....	26
5.1.3 Samtyckeskravet.....	27

5.1.4 Konfidentialitetskravet.....	27
5.1.5 Nyttjandekravet.....	28
6 Resultat och analys	28
6.1 Skolgångens inverkan på elevernas stress.....	29
6.1.1 Stressorer av vikt.....	29
6.1.2 Hantering och återhämtning.....	34
6.2 Skolgångens inverkan på elevernas självkänsla.....	36
6.2.1 Betydelse av prestation och resultat.....	36
6.2.2 Omgivningens betydelse	38
7 Avslutande diskussion	42
Referenslista.....	44
Bilaga 1: Intervjuguide	46
Bilaga 2: Informationsbrev	50
Bilaga 3: Samtyckesblankett.....	51

1 Problemformulering

1.1 Inledning

Sedan 1990-talet har det svenska skolväsendet genomgått ett antal reformer. Panican (2014) beskriver att reformernas gemensamma syfte varit i att öka utbildningskvalitén, minska risken för avhopp och främja kopplingen mellan utbildning - och fortsatt arbetsliv. Panican (ibid.) fortsätter med att redogöra för svenska ungdomars lagstadgade rätt till en gymnasieutbildning, men att gymnasieutbildningen inte omfattas av befintlig lagstiftning vad gäller den allmänna skolplikten. Här kritiseras tendensen till att beskriva gymnasieutbildningen som ett "frivilligt val", utifrån Panicans (ibid.) mening att en avklarad gymnasieexamen närmast utgör ett krav för vidare arbets- och sysselsättningsmöjligheter. Bremberg, Jägerskog & Mannby (2018) uppger att den obligatoriska skolgången står för dryga 20 000 timmar av ett barns uppväxt. Gymnasieutbildningen utgör därmed ytterligare tre år, och vidare en övergångsperiod under vilken skolungdomarna går från att anses barn till unga vuxna.

Immordino-Yang, Darling-Hammond & Krone (2019) beskriver hur frontalloberna genomgår en intensiv utvecklingsfas under den senare delen av tonåren, och att deras utveckling kan anses fullföljd först i tjugooårsåldern. Härmed är en tonårings förmåga till planering, beslutsfattande, exekutiv funktion och abstrakt tänkande under fortsatt utveckling under den period gymnasieutbildningen avser, och likväl vid inträdet i vuxen ålder. Vidare menas att tonårshjärnan är extra känslig för subtila, sociala signaler i form av blickar, den sociala- och hierarkiska ordningen mellan jämnåriga - och därtill betydelsen av det egna utseendet och hur man uppfattas av andra. Härmed är tonåringars förmåga till reglering av de egna känslorna begränsad, vilket kan ta sig uttryck i humör - och känslösvängningar och/eller tendenser till risktagande beteende.

Som om de ovannämnda känslostormar tonårstiden kan innebära inte vore nog i sig själv, framkommer i Schraml et al. (2011) att självrapporterad upplevelse av stress, utmattning och psykologisk- och/eller fysisk anspänning ökat avsevärt hos svenska 16-åringar. Ökningen i

upplevd stress- och stressrelaterad ohälsa är därtill särskilt prevalent hos unga kvinnor. Henriksson, Küller Lindén & Schad (2019) uppger att svenska gymnasieelever upplever en signifikant nivå av stress jämfört med deras internationella motsvarigheter. I ytterligare studier undersökande stress och risk för utvecklande av stressrelaterad ohälsa uppges självkänsla som en aspekt av vikt. Hallstén, Josephson & Torgén (2005) talar om "prestationsbaserad självkänsla", där självkänslans basis är i prestation och bekräftelse från omgivningen. Blom (2011) beskriver i en avhandling att individer vars självkänsla beskrivs i termer av att vara prestationsbaserad uppvisat högre nivå av såväl psykologisk- som fysiologisk stress. Åter framkommer att prestationsbaserad självkänsla är särskilt prevalent bland kvinnor.

Enligt Henriksson, Küller Lindén och Schad (2019) är skolans elevhälsoteam ofta barn - och ungas första kontakt och/eller erfarenhet av vård- och omsorgspersonal. Del av befintligt elevhälsoteam vid svenska gymnasieskolor utgörs av en eller fler skolkuratorer. SACO (2021) uppger att en gemensam grund för kuratorsarbete inom skolväsendet är en förankring i ett psykosocialt perspektiv, och vidare en socionomexamen. Följande examensarbete avser därmed fördjupa sig i skolkuratorers beskrivning av kvinnliga gymnasieelevers stress och självkänsla, med utgångspunkt i gymnasieskolgången.

Valet av att undersöka skolkuratorer är dels motiverat utifrån deras roll som såväl socialarbetare som del av skolans elevhälsoteam, där deras expertkunskap anses vara deras förankring i ett psykosocialt perspektiv. Åter kan hänvisas till Henriksson, Küller Lindén och Schads (2019) beskrivning av hur den enskilda skolans elevhälsoteamet ofta utgör ungdomars första kontakt med vård- och omsorgspersonal, och därtill elevernas första upplevelse av stöttande samtal med en yrkesprofessionell. Här bör dock betonas att skolkuratorerna inte kan läsa elevernas tankar, vilket innebär att de enbart kan redogöra för sina egna observationer alternativt det eleverna konkret uttryckt under pågående kontakt. Intervjupersonernas utsagor baseras därmed på deras egen upplevelse – och tolkning av skolgångens eventuella inverkan på de kvinnliga elevernas stress och självkänsla.

1.2 Syfte & frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att förstå hur skolkuratorer beskriver skolgångens eventuella inverkan på kvinnliga elevers stress samt självkänsla.

1. Hur beskriver skolkuratorerna elevernas stress och självkänsla?
2. Hur beskriver skolkuratorerna skolgångens inverkan på elevernas stress?
3. Hur beskriver skolkuratorerna skolgångens inverkan på elevernas självkänsla?

2 Kunskapsläge

Följande avsnitt avser beskriva rådande kunskapsläge vad gäller stress och självkänsla, och vidare gymnasieutbildningens betydelse som vald, undersökningsbar kontext. De sökord som använts är “stress”, “självkänsla” samt “prestationsbaserad självkänsla”, “gymnasieskola” och “gymnasieutbildning” samt “kön”. För att bredda omfånget har ovannämnda sökord även översatts till engelska; “stress”, “self-esteem” samt “contingent self-esteem”, “secondary upper education” alternativt “secondary higher education” samt “gender”. Söktermerna har dels använts på egen hand, men likväl i olika kombinationer i syfte att bredda genererat sökresultat. Sökprocessen har inletts i databasen LUBSearch, vilket i sin tur genererat återkommande och/eller relevant, refererad litteratur i det vetenskapliga textmaterial som inledningsvis undersökts. Härmed har möjliggjorts för ytterligare fördjupning utifrån både initialt – och efterhand genererad forskning inom området. Avslutningsvis bör noteras att majoriteten av refererat kunskapsläge bygger på kvantitativ forskning, vilket skiljer sig från eget val av metod (se avsnitt ”4 Metod”). Trots sin kvantitativa art har vald forskning bedömts relevant för avsedd studie då den ger en översiktlig – och sammantagen bild över befintligt kunskapsläge.

2.1 Självkänsla

2.1.1 Definition

Tidigare forskning beskriver självkänsla som ett begrepp innefattande betydande bredd i dess definition och uttryck. Här poängteras eventuell skiljaktighet mellan den enskildes bedömning av självkänsla utifrån allmän uppfattning av sitt eget värde - eller självkänsla kopplat till enskilda attribut och/eller egenskaper. Prestationsbaserad självkänsla beskrivs som egentlig avsaknad av självkänsla, där självkänslan "görs" - eller egentligen kompenseras - genom egen prestation och uppmärksamhet från omgivningen.

I en avhandling av Hallsten, Josephson & Torgén (2005) definieras självkänsla delvis i termer av global självkänsla, innebärande den enskildes bedömning av sitt *allmänna egenvärde*. Den globala självkänslan är därmed att betrakta som ett sammantaget värde av generell art, snarare än knutet till specifika områden. Den globala självkänslan innefattar följaktligen alltifrån utseende, tillgång till resurser och makt, prestationer, förmågor och/eller dylikt. Prestationsbaserad självkänsla beskrivs, i sin tur, som svårare att gradera - men kan agera viktig indikator i självkänslans uppkomst och dess fortsatta formande. Prestationsbaserad självkänsla faller under en bredare kategori av villkorad självkänsla - där självkänslan är avhängig ett antal faktorer och/eller egenskaper. Den egna självkänslan har följaktligen basis i huruvida dessa "villkor" uppfylls. När självkänslan bygger på prestation menar Hallsten, Josephson & Torgén (ibid.) att den bör betraktas som något som "görs", snarare än i termer av att "innehas" eller "vara". Som upphov till utvecklandet av prestationsbaserad självkänsla ges exempel i form av social influens och personlig historik, vilket senare konkretiseras i termer av social press vad gäller den egna identiteten och/eller rollförväntan samt utförande av uppgifter och/eller åtaganden. Författarna menar att efterföljande utveckling av tanke - och handlingsmönster förvisso kan agera fördelaktigt i vissa avseenden, men likväl utgöra en betydande begränsning vad gäller den enskildes anpassningsförmåga. Vidare utgör en självkänsla byggd på prestation en betydande riskfaktor i förhållande till eventuell utbrändhet. Avhandlingen har sin grund i fyra kvantitativa enkätstudier som tidigare genomförts av författarna.

För genomförande av fyra, kvantitativa enkätstudier utarbetade Hallsten, Josephson & Torgén (2005) ett mätinstrument i ansats att mäta graden av just prestationsbaserad självkänsla. Graden av prestationsbaserad självkänsla bedömdes utifrån följande påståenden:

1. Jag tror att jag ibland försöker bevisa mitt värde genom att vara duktig
2. Min självkänsla är alltför mycket beroende av vad jag åstadkommer i mina dagliga sysslor
3. Jag känner ibland att jag måste vara litet bättre än andra för att duga inför mig själv
4. Jag har känt ett inre tvång att åstadkomma något värdefullt här i livet

(Hallsten, Josephson & Torgén 2005, s. 39)

Respondenterna fick ta ställning till ovanstående påståenden med hjälp av en femgradig Likert-skala, där vardera änden representerade fullständigt medhåll- eller mothåll. Studiens resultat bestod av en sammanställning av fyra, större studier med utgångspunkt i föregående nämnda mätverktyg - varav de fyra påståendena till vilka respondenterna ombads förhålla sig reviderats något till förmån för en av studierna. Då studien ifråga önskade undersöka prestationsbaserad självkänsla utifrån arbetssituation, omformulerades de fyra påståendena till att specifikt gälla respondenternas förhållningssätt till sitt arbete. Anledningen till genomgången av det mätverktyg som formulerats av Hallsten, Josephson & Torgén (2005) är dess användning i senare studier av andra författare, vilket talar för att såväl mätverktyget- som efterföljande resultat varit fortsatt relevant vad gäller såväl definitionen av prestationsbaserad självkänsla, som tillvägagångssätt vid mätning och gradering av självkänsla.

2.1.2 Självkänslans betydelse

Rådande kunskapsläge betonar delvis självkänslans betydelse för den enskildes förmåga att hantera stressfyllda situationer och/eller händelser. I Bloms (2011) avhandling påvisas högre grad av såväl fysiologiskt- som psykologiskt stresspåslag hos individer med en prestationsbaserad självkänsla. Bland sjukskrivna kvinnor kunde konkret samband urskiljas mellan en prestationsbaserad självkänsla och efterföljande sjukskrivning. Bland sjukskrivna män var deras arbetsförhållanden huvudsaklig orsak till upplevd stress.

Hallsten, Josephson & Torgén (2005) menar att individens förmåga att hantera stressfyllda situationer och/eller händelser är avhängig graden av självkänsla, och vidare dess utformning. Detta kan liknas till en avhandling av Victoria Blom (2011), i vilket eventuellt samband mellan

prestationsbaserad självkänsla och utbrändhet undersöks. I avhandlingen presenterades Bloms (2011) tidigare kvantitativa studier kartläggande av grad av prestationsbaserad självkänsla utifrån det mätverktyg som formulerats av Hallsten, Josephson & Torgén (ibid.). Därutöver genomfördes mätningar av såväl fysiologiskt - som psykologiskt stresspåslag, varav de respondenter som gett högst utslag i mätningen av prestationsbaserad självkänsla likväl uppvisade högre grad av stress. Bloms (ibid.) slutgiltiga resultat påvisade att högre grad av prestationsbaserad självkänsla innebär betydande risk för eventuell utbrändhet, med hänsyn till medföljande risk för stressrelaterad ohälsa.

Nämnvärt i sammanhanget är att en av de studier som använts i Bloms (2011) avhandling - undersökande skillnader mellan män och kvinnor - påvisade viss skillnad mellan könen vad gällde föreliggande orsaker till utbrändhet. Bloms (ibid.) resultat visade att arbetsrelaterad stress var huvudsaklig orsak till utbrändhet och efterföljande sjukskrivning hos män. Hos de tillfrågade kvinnorna kunde betydande samband urskiljas mellan prestationsbaserad självkänsla och utbrändhet. De tillfrågade kvinnorna skattade dock sina arbetsförhållanden och upplevelse av det egna privatlivet sämre än motsvarande grupp män, utgörande ytterligare en aspekt av signifikans med hänsyn till upplevd stress och risk för utbrändhet. Bloms (ibid.) resultat påvisade vidare hur den enskildes förmåga och/eller förutsättningar att separera sitt professionella liv från sitt privatliv påverkade hanteringen av upplevd stress.

2.2 Stress

2.2.1 Definition och betydelse

Följande avsnitt avser beskriva hur befintlig forskning skiljer mellan kortvarig - och långvarig stress, och därutöver att förklara begreppet ”stressor”. Utifrån befintligt kunskapsläge kan konstateras att ett kortvarigt stresspåslag kan underlätta individuell prestationsförmåga. Däremot kan långvarig stress ge upphov till diverse negativa - och rent hälsofarliga konsekvenser.

I en kvantitativ enkätstudie av Henriksson, Küller Lindén & Schad (2019) beskrivs stress som en naturlig - och fysisk reaktion till följd av att krav ställs på den enskilde. Här betonas skillnaden mellan kortvarig - och långvarig stress - där kortvarig stress kan generera en positiv effekt och

faktiskt underlätta för den enskildes handlingskraft och/eller förmåga att prestera. Det är alltså först när individen utsätts för ett långvarigt stresspåslag som stressen ger upphov till negativa - och rent hälsofarliga konsekvenser. Långvarig stress kan dels ha sitt upphov i att kraven på den enskilde är alltför krävande och/eller höga, alternativt till följd av bristfälliga förutsättningar för vila och återhämtning. Ett långvarigt stresspåslag försämrar återhämtningsförmågan avsevärt, där det efterhand krävs allt längre tid för fullgod återhämtning.

Även Schraml et al. (2011) beskriver – åter i en kvantitativ enkätstudie – hur ett kontinuerligt stresspåslag innebär förhöjd risk för utvecklande av ett kroniskt stresstillstånd. Ett sådant tillstånd beskrivs som en konsekvens av en stadig försämring- och kontinuerligt underskott av den enskildes resurser - och tillgång till energi. Detta konkretiseras ytterligare i termer av en hög nivå av ansträngning simultant med ett ständigt energiunderskott, d.v.s. att nedlagd energi inte genererar lika mycket energi tillbaka. Om tillståndet fortlöper under längre tid kan vidare psykosomatiska symtom utvecklas i form av emotionell- eller fysisk utmattning samt kognitiv påverkan i form av minnesförlust och koncentrationssvårigheter.

Med hänsyn till nästföljande avsnitts innehåll bör begreppet ”stressor” förklaras. McEwen (2007) beskriver stressorer i termer av de utmaningar som den enskilde möter i sitt vardagliga liv. Stressorer utgörs därmed av både inre – och yttre stimuli som ger upphov till en reaktion från vårt neurologiska överlevnadssystem, där utfallet blir ett stresspåslag. Olika stressorer kan ha inverkan av varierande grad, då efterföljande stresspåslag utgår från hjärnans bedömning av huruvida en situation skall anses ett hot mot fortsatt överlevnad eller ej. Medan nedanstående avsnitt avser undersöka diverse stressorer av vikt för gymnasieungdomar, är lämpligt att för tydlighetens skull ge exempel på både inre – och yttre stimuli utgörande potentiella stressorer. Ett konkret exempel på ett inre stimuli skulle härmed kunna vara den enskildes höga krav på sig själv och/eller egen prestation. Ett dylikt exempel på ett yttre stimuli skulle kunna vara ett examinationstillfälle eller en redovisning.

2.2.3 Möjliga stressorer

Nedanstående avsnitt avser redogöra för befintligt kunskapsläge vad gäller stressorer av vikt. Tidigare forskning påvisar att skolsituationen har signifikant betydelse för upplevelsen av stress

hos barn - och unga. Återkommande stressorer är bl.a. en hög arbetsbelastning simultant med bristande möjligheter för hantering - och återhämtning. I samtal med barn och unga uttrycks påtaglig oro för framtiden, där akademisk prestation och höga betyg tillskrivs stor betydelse för framtida möjligheter. Vidare visar tidigare studier en signifikant ökning i självrapporterad stress bland barn - och unga fr.o.m. 16 års ålder, och därtill främst bland unga kvinnor.

I en kvantitativ sammanställning av Angsell et al. (2019) förmedlas att ett återkommande ämne vid samtal med barn är upplevd stress och press i förhållande till skolgången, fritiden och socialt umgänge. I samma avseende nämns ytterligare stressorer i form av det egna utseendet, social förmåga och resulterande vänskrets, samt vidare akademisk prestation. I förhållande till upplevd stress är skolgång och/eller skolsituation huvudsakligt upphov, uttryckt i ordalag om brist på verktyg och/eller strategier för att hantera stress. I samtalen ges återkommande uttryck för en påtaglig oro för framtiden, då framtida möjligheter ses som avhängigt egen prestation och höga betyg. Vidare beskrivs bristfälliga möjligheter för vila och återhämtning i samband med en alltför omfattande arbetsbelastning. Här kan liknas till Schraml et als. (2011) redogörelse för två huvudsakliga - och gemensamma stressorer av vikt för båda könen; upplevelsen av höga krav i förhållande till skolsituationen, och vidare en upplevd bristfällighet vad gäller egen kontroll- och tillgång till socialt stöd.

En liknande situation beskrivs av Henriksson, Küller Lindén & Schad (2019) - där mätningar från 1985 och framåt visar en signifikant ökning av självrapporterad stress simultant med en försämring av psykiskt välbefinnande hos svenska skolungdomar. Henriksson, Küller Lindén & Schad (ibid.) beskriver att upplevelsen av stress - och psykiskt välbefinnande skiljer sig mellan könen, men understryker vidare betydelsen av att ta hänsyn till aspekter som personlighet, sociala relationer och omgivande miljö. Skolan beskrivs som en miljö av betydelse utifrån dess inneboende förutsättningar för såväl relationsskapande som social - och kognitiv utveckling. Vidare utgjorde den tid som spenderades i skolan en stor och betydande del av ungdomarnas liv.

I Bloms avhandling (2011) påtalas vikten av att ta hänsyn till såväl privatliv som arbetsförhållanden vid kartläggning av stressorer av vikt. I slutresultatet kunde två huvudsakliga stressorer av signifikans urskiljas för samtliga respondenter: förekomst av socialt stöd och

huruvida den enskilde kände sig betydelsefull i relation till sin omgivning. Likväl kan samband konstateras mellan prestationsbaserad självkänsla och högre nivåer av såväl fysiologisk- som psykologisk stress. Detta kan liknas Hallsten, Josephson & Torgéns (2005) mening att förmåga att hantera stress är avhängig den egna självkänslan. Utifrån författarnas mening att prestationsbaserad självkänsla “görs” utifrån egen prestation och omgivningens bekräftelse, blir utfallet en bristfällig självkänsla. Härmed kan konstateras att individer med prestationsbaserad självkänsla har sämre förutsättningar för hantering av såväl omgivande stressorer- som eget stresspåslag.

3 Teoretiska utgångspunkter

3.1 Genus

Med hänsyn till hur tidigare forskning indikerat viss skillnad mellan könen är vald teoretisk utgångspunkt i genusteoretisk - och socialkonstruktivistisk grund. För att undersöka potentiella skillnader med basis i kön är huvudsakligt fokus hur kön ”skapas”. Härmed betraktas såväl biologiskt – som socialt kön resultatet av en kulturellt – och socialt betingad konstruktionsprocess. Inledningsvis presenteras West & Zimmermans (1987) redogörelse för hur kön “görs” av den enskilde med utgångspunkt i befintliga, normativa antaganden - och förväntningar på respektive kön. Vidare utgör Hirdmans (1988) genussystem och genuskontrakt ytterligare teoretisk grund i ansats att beskriva hur män respektive kvinnor betraktas som varandras motsats. Härmed skiljer sig de ideal och förväntningar som tillskrivs respektive kön, vilka i sin tur motiveras utifrån idén av “naturliga” och biologiska skillnader mellan könen. Följande avsnitt avser följaktligen förklara studiens två teoretiska utgångspunkter i West & Zimmerman (ibid.) och Hirdman (ibid.). I avsnittets tredje och sista del förklaras och motiveras valet av teori ytterligare.

3.1.1 West & Zimmerman; att “göra” kön

Följande avsnitt avser belysa kön som en social konstruktion med utgångspunkt i West & Zimmerman (1987) och deras beskrivning av kön i termer av något som kontinuerligt “görs”.

Med basis i en etablerad och gemensam överenskommelse definieras biologiskt kön utifrån en individs fysiologiska - och anatomiska attribut, vilket i sin tur ger upphov till kategorisering av individer som män eller kvinnor. Vidare formas normativa antaganden – och förväntningar på respektive kön, vilka agerar utgångspunkt för hur kön “görs” och reproduceras.

West & Zimmerman (1987) beskriver hur biologiskt kön (“*sex*”) definieras utifrån anatomiska – och fysiologiska attribut, i form av bl.a. reproduktiva organ och hormonell uppsättning. Här understryks dock att definitionen av det biologiska könet bygger på en gemensam överenskommelse i vad som utgör manlig – respektive kvinnlig anatomi, och därmed en social konstruktion. Genom konstaterande av biologiskt kön kategoriseras individer antingen som “män” eller “kvinnor”. Genus och/eller socialt kön (“*gender*”) beskrivs, åter av West & Zimmerman (1987), i termer av en “status” som uppnås. Genus “görs” genom kontinuerlig växelverkan mellan samhälle, sociala institutioner och individen själv. Att “göra” kön beskrivs följaktligen som en rutinmässig, metodisk och återkommande prestation. Med utgångspunkt i individens kategoriska tillhörighet som “man” eller “kvinna”, konstrueras normativa ideal –, antaganden – och förväntningar med basis i tilldelat kön. Härmed tillskrivs inre – och yttre attribut (ex. skäggväxt eller dov röst), specifika beteenden och enskilda färdigheter respektive kön. Vidare förklaras och legitimeras såväl kategorisering som särskiljande genom att hänvisa till biologiska – och följaktligen “naturliga” skillnader mellan könen. På samhällsnivå hänvisas till samma biologiskt – och naturligt betingade “sanning” i legitimering av över – och underordning, och därtill som motivering för en ojämn fördelning av makt, resurser och möjligheter.

Vidare beskriver West & Zimmerman (1987) hur könskategori tillhörighet etableras och hur kön “görs” redan från barnsben. Här hänvisas till tidigare studier av barn i förskoleklass, där barnets huvudsakliga utgångspunkt för särskiljande av sig själv och andra är genom graden av social kompetens. Barnets tilldelade könskategori framställs som en obligatorisk grund för att fortsatt anses socialt kompetent av sin omgivning. Det biologiska könet och den tilldelade könsategorin framstår därmed obligatoriskt att förhålla sig till vid barnets fortsatta bildande av sin identitet. Vid disciplinering av omgivande vuxna används termerna “bebis” kontra “stor pojke/flicka” som möjliga val – och följaktligen identiteter barnet kan förhålla sig till – och agera

utifrån. Genom att säga till barnet att “inte bete sig som en bebis” förmedlas att barnet betar sig på ett icke-önskvärt sätt som kräver övervakning från föräldrarna, vilket indikerar en lägre grad av social kompetens. Med utgångspunkt i barnets drivkraft i att anses socialt kompetent kommer därmed valet landa i att anpassa sig efter de förväntningar att vara en “stor pojke” eller “stor flicka” innebär. De enskilda kraven på en ”stor pojke” eller ”stor flicka” ter sig olika med hänsyn till tilldelad könskategori och medföljande normer.

3.1.2 Yvonne Hirdman; genussystem och genuskontrakt

Nedanstående avsnitt utgår från Hirdmans (1988) teori om genussystemet - d.v.s. särskiljande och kategorisering av människor som “män” respektive “kvinnor”. Genom genussystemet betraktas de två könen som varandras motsats, varav “mannen” utgör grund för normativa antaganden om vad som är “ normalt ” och/eller “ allmängiltigt ”. Hirdmans (ibid.) begrepp “genuskontrakt” avser följaktligen förklara de konkreta föreställningar som ligger till grund för uppfattningen om hur “män” respektive “kvinnor” skall vara och bete sig.

Hirdman (1988) beskriver genussystemet som en grundläggande, strukturell ordning med basis i kön. Härmed utgör genussystemet grund för vidare social ordning - och/eller struktur, vilket kan urskiljas i befintlig politisk-, ekonomisk - och social ordning. Hirdman (ibid.) menar att genussystemet bygger på två grundläggande logiker;

1. Dikotomi - d.v.s. att “manligt” respektive “kvinnligt” särskiljs och hålls isär, samt
2. Hierarki - där “män” utgör samhällets normativa utgångspunkt för vad som anses “ normalt ” och/eller “ allmängiltigt ”.

Genom genussystemets inneboende dikotomi etableras både fysisk – och psykisk ordning i förhållande till respektive kön. Det fysiska, enligt Hirdman (ibid.), innefattar olika platser varav det psykiska innefattar diverse egenskaper. Mellan kategorierna fysisk – och psykisk ordning placerar Hirdman (ibid.) “sysslor”, och beskriver vidare hur uppdelningen ges mening till följd av hur den mänskliga tillvaron utgörs av just platser, sysslor och egenskaper. Utifrån den dikotomiska ordningen betraktas följaktligen män och kvinnor som varandras motsatser. Genom

att hänvisa till biologiskt kön – och “naturliga” skiljaktigheter både motiveras samt legitimeras den dikotomiska – och den hierarkiska ordningen.

Hirdman (1988) beskriver, inte helt olikt West & Zimmerman (1987), att kön skapas och reproduceras över tid. Hirdman (ibid.) beskriver skapandet och reproduktionen av kön som en process på såväl individuell – som kollektiv nivå. Hirdmans (ibid.) begrepp “genuskontrakt” avser förklara just föregående nämnda fenomen, då ett genuskontrakt innehåller konkreta föreställningar på hur män respektive kvinnor skall vara – och bete sig. Hirdman (ibid.) är här noga med att betona att genuskontrakten inte bör tolkas som en jämlik överenskommelse mellan män och kvinnor, utan snarare en påtvingad ordning – och definition av vad tillhörighet till respektive kön innebär. Genom diverse former av genuskontrakt regleras bland annat möjligheter- och förutsättningar för arbete, användning av språket, relationsbyggande och yttre attribut med utgångspunkt i (de två) kön(en). Härmed regleras möjliga och/eller accepterade handlingsmönster för respektive kön, dock enbart utifrån en binär uppdelning i män respektive kvinnor. Vidare “ärvs” genuskontrakt över tid då nya generationers socialisationsprocess, uppfostran och utveckling sker med utgångspunkt i befintliga genuskontrakt.

3.1.3 Vidare motivering till val av teoretisk utgångspunkt

I nedanstående avsnitt motiveras valet av just West & Zimmermans (1987) och Yvonne Hirdmans (1988) teorier som teoretisk utgångspunkt för genomförande av studien. Utifrån studiens omfång har bedömts lämpligast att hålla sig till vald teoretiska referensramar för att undvika upprepning – och otydlighet under efterföljande analys. Vidare har valda teoretiska utgångspunkter ansetts tillräckliga för genomförande av avsedd studie.

Valet av just West & Zimmerman (1987) och Hirdman (1988) är delvis utifrån deras förklaringsmodeller vad gäller konstruktion av socialt kön/genus. West & Zimmerman (ibid.) betonar delvis att det sociala könet ”görs” i förhållande till omgivande samhälle, institutioner och enskilda – men likväl hur det internaliseras och agerar grund för formande av den egna personligheten. Härmed ”görs” kön även i förhållande till den enskilde själv. Utifrån Hirdmans (ibid.) genussystem kan förklaras hur könen särskiljs- och betraktas varandras motsats. Härmed

tydliggörs de mekanismer som ligger till grund för definition av ”manligt”/”maskulint” respektive ”kvinnt”/”feminint”, då de (binära) könen anses varandras motsats. Likväl kan Hirdmans (ibid.) genuskontrakt appliceras på gymnasieutbildningen då skolväsendet kan tolkas en institution med ett eget genuskontrakt. Härmed kan ett visst antal villkor och/eller förväntningar vara särskilt framträdande just inom skolväsendet.

Ett möjligt komplement till Hirdmans (1988) genussystem hade kunnat vara i form av Butlers (1990) heterosexuella matris, där de två könen förutsätts attraheras av – och komplettera varandra. Butlers (ibid.) heterosexuella matris handlar förvisso om attraktion och sexualitet, men visar även på hur könen anses varandras motsats och följaktligen varandras ”naturliga” komplement. Likväl uttrycker Butler (ibid.) en liknande uppfattning som West & Zimmerman (1987) vad gäller uppdelning i respektive ”naturliga”- och biologiska kön som ett resultat av kulturell – och social konstruktion. Medan Butlers (ibid.) teori kan förenas med såväl West & Zimmerman (1987) som Hirdman (1988) har den valts bort för att undvika upprepningar och eventuell förvirring med hänsyn till teoretiska – och begreppsliga likheter. Att inkorporera fler begrepp behöver inte nödvändigtvis innebära att efterföljande analys blir bättre, då analysens kvalitet huvudsakligen avgörs med hänsyn till *användning* av såväl tidigare forskning som teoretisk utgångspunkt. Dyliga resonemang föranleder valet att inte referera till exempelvis Simone de Beauvoir eller dylika förgrundsgestalter inom genusteorin, då West & Zimmerman (ibid.) och Hirdman (ibid.) ansetts tillräckliga för avsedd studie.

4 Metod

4.1 Vald metod

Nedanstående avsnitt ägnas åt att redogöra för vald metod och tillvägagångssätt vid genomförande av studien. Examensarbetet tar utgångspunkt i kvalitativ metod, där huvudsaklig tyngd ligger i att förstå den kontext och sociala verklighet gymnasieskolgången innebär. Härmed motiveras valet att genomföra fyra, semistrukturerade intervjuer med verksamma skolkuratorer.

I och med examensarbetets uttalade syfte i att förstå hur skolkuratorer beskriver skolgångens inverkan på kvinnliga elevers stress och självkänsla har motiverats att undersöka forskningsfrågan med grund i kvalitativ ansats. Bryman (2011) beskriver att kvalitativ forskning syftar till att undersöka den sociala verklighet en viss kontext innebär, med utgångspunkt i hur den beskrivs av dess inneboende aktörer. Härmed ligger huvudsaklig tyngd i intervjupersonernas egna resonemang, upplevelser och erfarenheter med utgångspunkt i deras professionella roll inom skolväsendet. May (2011) beskriver hur dylikt studium av människors subjektiva upplevelser, tankar och känslor huvudsakliga ansats ligger i att undersöka den *mening* människor tillskriver sin omgivning, snarare än att undersöka omgivningen i sig.

Studien bygger följaktligen på fyra, semistrukturerade intervjuer. Valet av just semistrukturerade intervjuer motiveras utifrån Mays (2011) beskrivning av intervjuerformens inneboende möjligheter för både flexibilitet och tillägg utöver intervjuguidens omfång. I konstruktion av intervjuguide (se bilaga 1) var utgångspunkt såväl studiens forskningsfrågor som tidigare forskning, vilket motiverade intervjuguidens huvudsakliga fokus på just “stress” och “självkänsla”. Anledningen till valet av just semistrukturerade intervjuer snarare än helt ostrukturerade intervjuer motiverades utifrån att ämnesområdet redan var förhållandevis brett, innebärande att efterföljande hantering och bearbetning av materialet krävde viss struktur för att generera ett konkret resultat. Likväl var semistrukturerade intervjuer att föredra i förhållande till dylika tillvägagångssätt i form av fokusgrupper, då full uppmärksamhet och fokus låg på intervjupersonernas egna reflektioner och utsagor utifrån sin erfarenhet. Valet av just enskilda intervjutillfällen möjliggjorde för att kunna göra enskilda intervjupersoners utsagor rättvisa, och gav dem utrymme att utveckla – och avsluta sina resonemang.

Valet att utgå från kvalitativ ansats snarare än kvantitativ motiveras åter utifrån ämnesområdets bredd och komplexitet. Dels då forskningsfrågan inte ämnade ge upphov till några generaliserbara slutsatser, åter utifrån Bryman (2011). Huvudsaklig önskan var att förstå och fördjupa sig inom valt område. Åter kan hänvisas till Mays (2011) beskrivning av den flexibilitet semistrukturerade intervjuer innebär, då det möjliggjorde för ytterligare fördjupning av resonemang utöver intervjuguidens omfång, vilket efterhand visade sig ha positiv inverkan på

resultatet. Likväl fanns möjlighet att be om förtydligande och ställa följdfrågor utifrån den enskilda intervjusituationen.

4.2 Urval

Nedanstående avsnitt avser redogöra för tillvägagångssätt vid formulerande av de urvalskriterier som legat till grund för studien. Urvalet bör betraktas ett målstyrt bekvämlighetsurval utifrån dess definition i Bryman (2011). Vidare beskrivs tillvägagångssättet vid intervjuförfrågan i form av direkta mailutskick till potentiella intervjupersoner, vilket senare kompletterades genom ett inlägg i en offentlig Facebook-grupp.

4.2.1 Urvalskriterier

Formulerandet av såväl urvalskriterier som potentiella intervjupersoner har varit ett kontinuerligt arbete under examensarbetets gång. Inledningsvis var ambitionen med utgångspunkt i en geografisk avgränsning till enbart Skåne, i ansats att eventuellt specificera och fokusera urvalet att enbart gälla skolkuratorer vid gymnasieskolor i Skåne län. Likväl var ambitionen att begränsa urvalet ytterligare till att enbart gälla kommunala gymnasieskolor med högskoleförberedande program, med utgångspunkt i samma motivation. Vid de initiala utskicken av intervjuförfrågan visade sig detta snabbt omöjligt för just avsett examensarbets genomförande, då det enbart genererade en intervjuperson. Urvalskriterierna krävde därmed en omfattande revidering till att i stället gälla samtliga gymnasieskolor i hela Sverige, vilket genererade ytterligare tre intervjupersoner. Detta med hänvisning till studiens syfte att förstå hur intervjupersonerna beskriver skolgångens eventuella inverkan på kvinnliga elevers stress och självkänsla, vilket innebär att studiens utgångspunkt är de fyra intervjupersonernas upplevelse och erfarenhet.

De slutgiltiga urvalskriterierna var följande:

1. Intervjupersonerna var verksamma skolkuratorer vid en svensk gymnasieskola, eller hade varit det tidigare.
2. Att intervjupersonerna hade sin grund i en socionomexamen, med hänsyn till examensarbetets utgångspunkt i socialt arbete.
3. Intervjupersonerna avsåg skolkuratorer i hela Sverige

4. Intervjupersonernas erfarenhet var från ett högskole - och/eller yrkesförberedande program

Examensarbetets forskningsfrågor har varit vägledande för både urvalsprocess och i bedömning av intervjupersonernas relevans för undersökningen. Samtidigt har det krävts betydande bredd och "frihet" i förhållande till urvalskriteriernas omfång och följaktligen målstyrning, då det var svårt att få tag på potentiella intervjupersoner. Därför finns inga vidare krav i förhållande till geografisk avgränsning inom Sverige eller utbildningens inriktning.

4.2.2 Tillvägagångssätt vid intervjuförfrågan

I samband med revidering av de slutgiltiga urvalskriterierna utökades likväl tillvägagångssätt för intervjuförfrågan. Utifrån de inledande urvalskriterierna skickades intervjuförfrågan direkt till potentiella intervjupersoner via deras arbetsmail. Efterhand kompletterades enskilda utskick med ett inlägg i en offentlig socionomgrupp på Facebook. I inlägget avråddes intresseanmälan i inläggets kommentarsfält med hänvisning till Vetenskapsrådets (2017) forskningsetiska krav på konfidentialitet. Här bör noteras att några intressenter valde att kommentera under inlägget trots avrådan. Efter intervjuernas genomförande raderades följaktligen inlägget, i en ansats att försvåra identifiering av enskilda intervjupersoner som eventuellt kommenterat under inlägget. Vid intresseanmälan och efterföljande kontakt kompletterades intervjuförfrågan med informationsbrev (se bilaga 2) och samtyckesblankett (se bilaga 3). Tidpunkt för intervju avsattes först efter intervjupersonerna haft tid att läsa igenom bilagorna och följaktligen ge ett informerat samtycke till att medverka.

Användningen av en Facebook-grupp för att finna intervjupersoner kan närmast liknas en form av bekvämlighetsurval utifrån Brymans (2011) beskrivning – dels med hänsyn till gruppens betydande storlek och omfång, innebärande att inlägget krävde mindre tidsåtgång än individuella mailutskick men likväl hade större räckvidd. Vidare riktar sig gruppen specifikt till verksamma eller blivande socionomer, vilket innebar goda förutsättningar för att ett antal medlemmar skulle ha erfarenhet av just kuratorsyrket inom gymnasieskolan och därtill ha en socionomexamen. I fall av en av intervjupersonerna bör urvalsprocessen liknas Brymans (2011) beskrivning av ett snöbollsurval, då en för båda känd referensperson förmedlade kontakten.

4.2.3 Presentation av intervjupersonerna

Nedanstående avsnitt ägnas åt en kort presentation av de fyra intervjupersonerna.

Studiens fyra intervjupersoner är följande;

- Anna, skolkurator vid en högskoleförberedande gymnasieskola med naturvetenskaplig – och samhällsvetenskaplig inriktning.
- Bea, skolkurator vid en yrkesförberedande gymnasieskola med programinriktning i form av bl.a. fordon och elektronik.
- Claudia, tidigare skolkurator vid en högskoleförberedande gymnasieskola med programinriktning i form av ekonomi och handel.
- David, en av flera verksamma skolkuratorer vid en högskoleförberedande gymnasieskola med inriktning i form av bl.a. samhällsvetenskapligt – och naturvetenskapligt program.

Tre av intervjudeltagarna var därmed kvinnor, varav den fjärde intervjupersonen var den enda av manligt kön. Detta var inte avsiktligt, utan ett slumpmässigt utfall i och med de få intervjupersoner som anmälde intresse och hade möjlighet till att delta i studien. Även hur länge intervjupersonerna hade arbetat som skolkurator inom gymnasieskolväsendet varierade. David hade längst erfarenhet inom gymnasieskolväsendet då han varit verksam skolkurator sedan 12 år tillbaka, övriga intervjupersoner hade arbetat alltifrån två - fem år.

4.3 Genomförande

Följande avsnitt avser beskriva intervjuernas genomförande. En av intervjuerna genomfördes i form av en fysisk träff, medan övriga intervjutillfällen skedde i form av videosamtal.

Med hänsyn till såväl rådande pandemi som begränsningar vad gäller tillgång till tid och resurser utfördes huvudsakligen digitala intervjuer, med undantag för ett av intervjutillfällena. Den inledande ambitionen var att erbjuda möjlighet till antingen en fysisk träff eller ett digitalt intervjutillfälle utifrån intervjupersonernas förutsättningar för deltagande. Efterföljande

begränsning i att enbart erbjuda digitala intervjutillfällen var i samband med utvidgandet av urvalskriterierna, och således undersökningens geografiska omfång. Bryman (2011) menar att fysiska intervjuer är att föredra med hänsyn till potentiella störningsmoment och upplevd trygghet för intervjupersoner, under förutsättning av tillgång till ett tyst och avskilt samtalsrum. Vidare hävdar Bryman (ibid.) att fysiska intervjuer lämpar sig bäst vid längre intervjuer, då de innebär bättre förutsättningar för bibehållande av ork och fokus. Ett flertal faktorer har dock begränsat möjligheten att hålla fysiska intervjuer. Dels begränsning vad gäller disponibel tid och resurser, dels med hänsyn till rådande pandemi och potentiell risk för smittspridning. För att kompensera föregående nämnda brister och begränsningar har de digitala intervjutillfällena skett i form av videosamtal.

Den inledande ambitionen var att hålla intervjuerna inom tidsramen av 45 - 60 minuter. En av intervjuerna höll sig inom tidsspannet, medan övriga intervjuer krävde drygt 90 minuter att genomföra. Trots att intervjuerna tog längre än förväntat togs beslutet att behålla intervjuguiden som den var med hänsyn till ämnesområdets komplexitet och bredd, och det faktum att intervjupersonerna kunde tänkas behöva ytterligare tid för att reflektera och utveckla sina resonemang. De inledande bakgrundsfrågorna hade dock kunnat revideras och kortas ned för att spara tid, då de inte påverkade efterföljande resultat och analys avsevärt. Mitt intryck var att intervjupersonerna uppskattade möjligheten att fortsätta intervjun utanför tidsramens omfång. Jag upplevde att det gav upphov till ett större lugn i förhållande till eventuell tidspress, och vidare tillräckligt utrymme att fördjupa, nyansera och avsluta sina resonemang.

4.4 Bearbetning av materialet

Nedanstående avsnitt avser redogöra för efterföljande bearbetning av genererat material från vardera intervjutillfället. Intervjuerna spelades in och transkriberades, för att efterhand kodas och därmed urskilja koder av vikt i förhållande till efterföljande resultat och analys.

Samtliga intervjutillfällen spelades in för att sedan transkriberas. Redan under inledande transkribering noterades utsagor som senare kom att utgöra grund för en mer fokuserad och detaljerad kodning. Fokus vid inledande transkribering och genomläsning av materialet var att

kunna separera, repetera och få en översikt av respektive intervjutillfälle. Bryman (2011) beskriver en dylik process i hantering av kvalitativt datamaterial där rekommendationen är att inledningsvis läsa igenom materialet utan ansats att koda eller urskilja gemensamma nämnare, för att vid nästa genomläsning vara alltmer uppmärksam på möjliga teman och/eller koder av vikt. Efterhand kunde urskiljas uttryck för liknande fenomen och/eller företeelser, vilka senare kom att utgöra ett tema eller en kod av vikt i förhållande till slutresultatet och efterföljande analys. Härmed kan kodningen betraktas en form av tematisk analys, i och med att huvudsakligt fokus varit gemensamma utsagor och/eller teman. Vidare har betoning lagts i likheter och skillnader med hänsyn till kön, men även de fall där enskilda utsagor skiljt sig från övriga.

Här bör dock uttryckas reservation för det faktum att intervjuerna gav upphov till ett såpass omfattande material att det vore omöjligt att redogöra för allt innehåll. Härmed har huvudsaklig vikt lagts i en genomgående röd tråd i förhållande till forskningsfråga, tidigare forskning och teoretisk utgångspunkt. Detta bör ej misstolkas som att aktivt vilseleda eller undanhålla information, utan snarare ett resultat av genomförd bedömning av materialets relevans till examensarbetets forskningsfrågor. Härmed har exempelvis pandemins inverkan på upplevd stress, generellt välmående och de förändrade förutsättningarna för kontakt mellan elever och skolkurator prioriterats bort.

4.5 Metodens tillförlitlighet

Nedanstående avsnitt ägnas de kriterier som används i bedömning av kvalitativ forsknings tillförlitlighet, trovärdighet och äkthet.

Bryman (2011) beskriver hur de kriterier som används inom kvantitativ forskning, d.v.s. validitet och reliabilitet, kan vara svåra att applicera på kvalitativ forskning. Följaktligen presenteras tillförlitlighet och äkthet som alternativa kriterier för just kvalitativ forskning. Studiens tillförlitlighet bedöms vidare utifrån trovärdighet, överförbarhet och pålitlighet. Likväl betonas vikten av äkthet utifrån undersökningens förutsättningar att uppvisa en rättvis bild av vald undersökningsfråga. Nedanstående resultat har sin grund i intervjupersonernas utsagor, även om möjlighet inte funnits att redogöra för dem med hänsyn till det omfattande materialet och de

gemensamma teman som urskiljs genom kodning och bearbetning. Här bör betonas att studien tar utgångspunkt i intervjuer med fyra skolkuratorer - och inte bör betraktas som en redogörelse av hur samtliga skolkuratorer skulle beskriva skolgångens inverkan på de kvinnliga elevernas upplevda stress och självkänsla. Likväl bör betonas den bredd forskningsfrågan innefattar, och att verkligheten och den mening den tillskrivs ofta är oerhört komplex. Studien utgör enbart en möjlig förståelse och fördjupning utifrån valt ämnesområde, och bör ej betraktas i termer av statistisk signifikans eller allmän generaliserbarhet. Studiens huvudsakliga ansats ligger i att förstå intervjupersonernas beskrivningar utifrån deras gemensamma kontext och arbetsroll.

Genom att tydligt redogöra för varje steg i processen för synliggöra tillvägagångssätt och avväganden, och därmed förutsätta kontinuerlig transparens, kan studiens betraktas uppfylla kraven för kvalitativ forskning.

4.6 Egen förförståelse

Följande avsnitt redogör för min egen förförståelse med hänsyn till valt ämnesområde, då jag har egen erfarenhet av både stress och prestationsångest. Medan min egen erfarenhet gett upphov till intresse för ämnet, har genomgående omsorg lagts i att inte låta den influera examensarbetets utförande.

För fortsatt transparens bör klargöras att jag själv har tidigare – och fortsatt erfarenhet av såväl prestationsångest som betydande stresspåslag med förankring i just skolgång, prestation och resultat. Examensarbetet är därmed skrivet med viss försiktighet för att undvika potentiell influens av subjektiva uppfattningar, värderingar och/eller egen erfarenhet. Valet av ämne är förvisso baserat på min egen erfarenhet och följaktligen intresse, men kan likväl betraktas som ytterligare incitament – och engagemang i att göra forskningsfrågan rättvisa. Tidigare forskning har delvis valts på grund av dess allmängiltiga karaktär vad gäller kön, exempelvis Hallsten, Josephson & Torgén (2005) samt Angsell et al. (2019). Vad gäller efterföljande val i att fokusera på just kvinnliga elever är med utgångspunkt i bl.a. Bloms (2011) och Schraml et al. (2011) resultat, där självskattad upplevelse av stress – och stressrelaterad ohälsa var vanligast bland kvinnor.

Med hänsyn till egen erfarenhet har likväl stor omsorg lagts i formulerandet av den intervjuguide som använts, och vidare i att undvika ledande intervjufrågor. Huvudsakligt syfte är att förstå skolkuratorernas upplevelse i egenskap av yrkesprofessionella inom vald kontext. Resultat och efterföljande analys kommer presenteras med utgångspunkt i intervjumaterialet, utan inblandning av egna åsikter eller värderingar. I intervjuguiden finns därför ett antal följdfrågor undersökande om intervjupersonerna *faktiskt* upplever skiljaktigheter med basis i kön. Likväl har utrymme lämnats för eventuella tillägg utöver vad som omfattats i intervjuguiden, med hänsyn till om intervjupersonernas upplevelser inte innefattas i valt omfång.

Den egna erfarenheten har delvis motiverat valet att inte intervjua gymnasieelever - eller personer med erfarenhet av just stressrelaterad ohälsa och prestationsångest. Dels med hänsyn till potentiell igenkänning och delad erfarenhet hos båda parter, vilket kan betraktas en riskfaktor vad gäller bibehållande av önskvärd distans utifrån egen forskarroll. Likväl är valet av skolkuratorer önskvärt utifrån bibehållande av en konkret koppling till socialt arbete, då majoriteten av verksamma skolkuratorer har en socionomexamen.

5 Forskningsetiska överväganden

5.1 Forskningsetiska krav

Följande avsnitt redogör för studiens efterföljande av Vetenskapsrådets (2017) forskningsetiska krav på bedrivande av forskning. Som komplement hänvisas till Brymans (2011) redogörelse av de etiska huvudprinciperna för forskning innefattande krav på informerat samtycke, frivillighet, konfidentialitet och hur genererat forskningsmaterial används.

5.1.1 Etiska krav på forskning

Vetenskapsrådet (2017) redogör för ett antal etiska krav på forskning vilket bl.a. omfattar fullständigt redogörande för – samt transparens vad gäller tillvägagångssätt och eventuell bias. Vidare betonas att genomförandet av forskning skall ha utgångspunkt i att ej åsamka skada

och/eller men för varken den enskilde eller grupper. Som del av rådande forskningsetik skall de personer som avses av genomförd forskning skyddas från potentiell skada eller men. Vidare betonas att forskning skall bedrivas till fördel för övrigt samhälle och befolkning, d.v.s. utifrån potentiell nytta och förbättringar forskning kan ge upphov till.

Med hänsyn till Vetenskapsrådets (2017) ovannämnda individskydds krav, d.v.s. undvikande av men och/eller skada för enskilda, motiverar även valet att inte intervjua gymnasieelever.

Forskningsfrågans omfång kan innebära risk för en situation vilken upplevs både utlämnande och högst personlig, och kan därmed åsamka en negativ emotionell reaktion. Utgångspunkten i skolkuratorernas professionella roll har inte samma förankring i personliga upplevelser och känslor – under förutsättning att de kan separera sitt professionella liv från sitt privatliv. Likväl kan skolkuratorernas erfarenhet som yrkesprofessionella vara fördelaktig i synliggörande av mönster utifrån det begränsade antal intervjuer som kunde genomföras. Ett dylikt konstaterande hade krävt betydligt fler intervjuer med gymnasieelever.

5.1.2 Informationskravet

Bryman (2011) beskriver informationskravet som forskarens ansvar att ge fullständig information till deltagare i avsedd undersökning. Dels skall tydlig information ges vad gäller den enskilda studiens syfte, men även tillvägagångssätt vid efterföljande hantering, bearbetning och användning av materialet. Bryman (ibid.) beskriver vidare hur informationskravet innefattar att samtliga berörda parter medvetandegörs att deltagande är frivilligt och kan återkallas.

I fall av aktuell intervjustudie har ett informationsbrev skickats ut med varje intervjustudieförfrågan. I informationsbrevet har studiens syfte framkommit tydligt, och vidare att deltagande är frivilligt och kan återkallas närhelst under pågående uppsatsarbete. Likväl står tydligt utskrivet att uppsatsen, efter dess slutförande, kommer att publiceras i befintlig publikationsbas vid Lunds universitet och därmed vara tillgänglig för allmänheten. I informationsbrevet framkommer att samtliga intervjuer kommer att transkriberas och kodas, samt att enskilda utsagor kan komma att citeras i efterföljande presentation av resultatet.

5.1.3 Samtyckeskravet

Bryman (2011) beskriver att deltagande i en studie förutsätts av informerat samtycke, där potentiella intervjupersoner utifrån fullgod information kunnat ge sitt samtycke till att delta. Här betonas potentiell problematik i förhållande till inskränkningar av deltagarnas möjligheter att avböja deltagande, vilket fördjupas i stycket nedan.

Intervjuförfrågan har skett i form av direktkontakt med potentiella intervjupersoner, både utifrån anmält intresse från Facebook-inlägget och via mailkontakt. Valet av direktkontakt är dels för att underlätta för fortsatt kommunikation, men likväl för att undvika upplevelse av begränsad möjlighet att avböja vid förfrågan via chef eller dylikt. I fall av den intervjuperson där kontakt förmedlats via en - för båda känd - referensperson har ytterligare hänsyn tagits till just Vetenskapsrådets (2017) krav på frivilligt samtycke. Referenspersonens relation till intervjupersonen var av sådan art att den inte bedömdes vara en potentiell risk för eventuell upplevelse av tvång eller inskränkning av möjligheten att avböja intervjuförfrågan.

Vidare bifogades både informationsbrev och samtyckesblankett vid den initiala kontakten, i vilka undersökningens syfte och premisser stod tydligt utskrivet. Vidare betonades deltagarnas möjligheter att närhelst dra tillbaka sin medverkan, utan vidare förklaring. Vid varje intervjutillfälle upprepades informationen som framkommit i bilagorna, och vid de digitala intervjutillfällena togs ett muntligt samtycke. I fall av fysisk intervju skrevs bifogad samtyckesblankett under.

5.1.4 Konfidentialitetskravet

Bryman (2011) beskriver att konfidentialitetskravet innebär att information och uppgifter om deltagare i studien enbart skall hanteras, förvaras och redovisas under förutsättning av bibehållen anonymitet. Därmed har samtliga intervjupersoner avidentifierats i den mån som är möjlig, och dessutom refererats till under pseudonym. I vissa fall har information av potentiellt identifierande art sållats bort till förmån för fortsatt anonymitet.

Efter färdigställande av examensarbetet har samtliga transkriptioner och inspelningar raderats. Dessförinnan har de förvarats på en lösenordskyddad och privat enhet, för att undvika eventuellt intrång och/eller åtkomst av obehöriga.

5.1.5 Nyttjandekravet

Bryman (2011) beskriver hur nyttjandekravet avser att genererat material enbart använts i avsett syfte, och vidare att deltagarna fått fullgod information om ovannämnt syfte och användning. Informationen får enbart användas för avsett forskningsändamål. I fall av detta examensarbete har materialet enbart använts för det ändamål som avsetts, d.v.s. enbart används i befintlig undersökning. I informationsbrevet och samtyckesblanketten står tydligt utskrivet hur materialet kan komma att bearbetas och användas.

6 Resultat och analys

Nedanstående avsnitt presenterar undersökningens resultat samt efterföljande analys, och har delats in i två huvudrubriker med utgångspunkt i examensarbetets frågeställningar; “skolgångens inverkan på upplevd stress” och “skolgångens inverkan på upplevd självkänsla”. Under den första huvudrubriken (“skolgångens inverkan på upplevd stress”) har vidare uppdelning gjorts i form av “stressorer av vikt”, “egen kunskap och medvetenhet” samt “hantering och återhämtning”. Under den andra huvudrubriken (“skolgångens inverkan på upplevd självkänsla”) har resultat och analys delats in efter “betydelse av prestation och resultat” och “omgivningens betydelse”.

För fortsatt tydlighet och undvikande av störningsmoment i form av upprepningar refereras till var intervjuperson under samma fingerade namn som i tidigare presentation (se avsnitt ”4 Metod”). Enskilda pseudonym kommer att användas genomgående och alltid avse samma intervjuperson. Vid beskrivning av gemensamma upplevelser kommer även detta stå tydligt utskrivet, exempelvis genom hänvisning till “samtliga intervjupersoner”.

6.1 Skolgångens inverkan på elevernas stress

Inledningsvis bör betonas att Anna, Claudia och David beskrev att största delen av kontakt och samtal med elever var med just kvinnliga elever. Intervjupersoner beskrev ett antal av de återkommande kvinnliga eleverna i termer av högpresterande- och ambitiösa “duktiga flickor”. Bea skiljde sig alltså från övriga i detta avseende, men här bör nämnas att Bea arbetade på en gymnasieskola där de kvinnliga eleverna enbart utgjorde ca 4 % av samtliga elever på skolan. Samtalens huvudsakliga funktion beskrevs som att stötta eleverna med utgångspunkt i deras befintliga skolsituation, och vidare att bistå eleverna med kunskap, verktyg och strategier att hantera eventuell stress - eller övrig problematik i förhållande till studierna. Samtliga intervjupersoner betonade att deras arbete handlade om att stärka - och stötta eleverna i att efterhand bli alltmer självständiga snarare än att “lösa” deras problem och/eller bekymmer.

Även om samtliga intervjupersoner uppgav att merparten av kontakt och samtal var med kvinnliga elever, bör understrykas att de stressorer av signifikans som redovisas i nedanstående avsnitt inte är exklusiva för enbart kvinnliga elever.

6.1.1 Stressorer av vikt

I följande avsnitt beskrivs de skolrelaterade stressorer av vikt som uppgivits av intervjupersonerna. Samtliga intervjupersoner menade att elevernas upplevda stress tenderar vara ett resultat av ett antal, samverkande stressorer och att de inte nödvändigtvis enbart handlade om skolsituationen. Som konkreta stressorer av vikt i förhållande till just skolsituationen lyftes bl.a. befintlig arbetsbörda, övergången mellan grundskolan och gymnasiet och medföljande krav på eget ansvar, samt normativa förväntningar och/eller krav. Vidare beskrevs att det fanns en skillnad i upplevd stress av de som riskerade underkänt, jämfört med de ambitiösa - och högpresterande eleverna.

Samtliga intervjupersoner kunde beskriva ett antal stressorer av vikt med utgångspunkt i just elevernas skolgång och skolsituation. Samtidigt betonades att det inte var helt lätt att separera skolgången från livet i övrigt, och att de olika områdena ofta kunde gå in i - och påverka varandra. I intervjuerna med Claudia och David gavs uttryck för följande:

Jag har aldrig träffat någon som kommer och säger “jag är så stressad över bara mina betyg i skolan” utan det finns andra sårbarheter bakom dem, som du pratar om. Då är det brist på självkänsla eller självförtroende, eller prestation, någon självuppoftning eller någon annan sårbarhet som gör att jag inte kan tänka “äh vad fan skitsamma, det löser sig” [...] Men det är aldrig bara en sak, det är aldrig bara en sak.

(Claudia, 2022)

När man pratar om stress, till exempel, då är ju skolan en del – då är ju den pedagogiska delen en del som kan skapa stress. Men den är mest påtaglig kanske för de som är rätt så ambitiösa. Sen kan det finnas andra typer av stress – att räkna till utseendemässigt, att räkna till relationellt, så där är många aspekter på det. Så det är inte bara den pedagogiska delen som skapar stress. Det finns ju ett livspussel för unga människor också. Du ska hinna träna, du ska liksom vara synlig, och det är en rätt hård konkurrens i den världen.

(David, 2022)

Citaten ovan ger exempel på växelverkan mellan olika stressorer i förhållande till både skolsituation och privatliv, och vidare att stressorerna kunde vara svåra att härleda till en specifik sak. Samtliga intervjupersoner betonade hur den enskilda gymnasieskolan utgjorde en social kontext av betydelse för eleverna, i vilken de spenderade stor del av sitt vardagliga liv. Den sociala miljö och det relationsbyggande som innefattades i gymnasieskolgången var därmed svår att klassa som enbart en stressor utifrån enbart skolsituationen, då stressoren ifråga även kunde gälla och påverka privatlivet utanför skolan. Bloms (2011) studie visar att individens förmåga och/eller förutsättningar att separera sitt professionella – och privata liv hade stor betydelse för upplevelse och hantering av stress. Svårigheten att dra en skiljelinje mellan skolgång och privatliv kan dels betraktas som en potentiell stressor av betydelse. Vidare kan det likväl innebära att gymnasieelever har sämre förutsättningar i att separera sitt “professionella” liv (d.v.s. sin utbildning) från sitt privata liv, vilket påverkar deras upplevelse och hantering av stress.

Ovanstående beskrivning kan även jämföras med Bloms (2011) resultat med hänsyn till hur de kvinnliga respondenterna graderade sin upplevelse av såväl professionellt som privatliv sämre än motsvarande grupp män. Dels kan en potentiell förklaring vara att de manliga eleverna hade

lättare att separera skolgången från sitt privatliv, vilket likt Schraml et al. (2011) kan tolkas som att de kvinnliga eleverna är mindre resistent mot gemensamma stressorer. En alternativ förklaringsmodell skulle likväl kunna vara att skolgången inte hade samma betydelse för de manliga eleverna och följaktligen att skolsituationen hade mindre inverkan på deras privatliv. Ett möjligt genuskontrakt enligt Hirdman (1988) i förhållande till just skolan som institution skulle därmed kunna vara att akademisk prestation och goda resultat i högre grad förväntas av kvinnliga elever. Följaktligen skulle en möjlig grund, åter med utgångspunkt i Hirdman (ibid.), vara att kvinnor uppfostras till att värdesätta akademisk prestation och resultat, medan män uppfostras till att värdesätta andra livsområden. Utifrån West & Zimmermans (1987) beskrivning av "görande" av kön kan därmed akademisk prestation betraktas som en handling kopplad till just "kvinnlighet" och medföljande ideal.

Samtliga intervjupersoner påtalade övergången från grundskolan till gymnasiet som en stressor av signifikans. Anna hade följaktligen som rutin att tillsammans med verksam skolpsykolog besöka förstaårs-klasserna och diskutera just stress. Anna berättade följande från det senaste tillfället de hade varit ute i klasserna:

Det kör igång direkt. Vi hade en sådan fråga faktiskt, när vi var ute här – jag och skolpsykologen – hur många som hade upplevt sig stressade då, bara här på några månader. Och 100 % ungefär räckte upp handen, i varje klass.

(Anna, 2021)

Utifrån Annas utsago kan konstateras att upplevelsen av stress var påtaglig för den stora majoriteten av förstaårs-elever, oberoende av kön. Anna beskrev vidare hur hon upplevde att det inledande stresspåslaget "lossnade" efterhand, när eleverna "kommit in i rytmen" av gymnasieutbildningen. Anna förklarade följaktligen hur det ofta krävdes en termin eller två för eleverna att komma underfund med gymnasieutbildningens krav- och förväntningar på såväl självständighet som eget ansvar i förhållande till studierna. Övriga intervjupersoner beskrev en liknande situation som Anna. Dels uttrycktes hur grundskolan skiljde sig från gymnasiet med hänsyn till den närhet och tid enskilda lärare hade till en grundskoleklass kontra en gymnasieklass. I gymnasiet ställdes därutöver högre krav på att strukturera upp sina studier och få in en fungerande studieteknik. Både Anna och David uttryckte att inträdet till gymnasieskolan

likväl kunde ge upphov till social stress hos eleverna. Dels då det innebar ett främmande, socialt sammanhang, dels ett betydande antal nya människor att förhålla sig till.

Anna, Bea och David beskrev därutöver att den generella stressnivån bland eleverna överlag kunde variera med hänsyn till befintlig arbetsbelastning och fördelning av examinationstillfällen. David berättade att han tagit upp just detta med sina kollegor inom lärarlaget, då han menade att det delvis var lärarnas ansvar. David betonade följaktligen vikten av samordning inom befintligt lärarlag, och vidare vikten av en genomgående ambition att undvika alltför intensiva perioder av hög arbetsbelastning.

En återkommande utsago från alla fyra intervjutillfällen var hur upplevelsen av stress skiljde sig beroende på om en elev låg på gränsen till underkänt i ett eller flera ämnen kontra kontinuerligt högpresterande elever.

Men jag tänker att det är svårt att skilja ut de stressorer som - alltså jag tänker att det är det här som du pratar om, det är ett system vi ingår i. Det är klart att man konkreta kan säga att "jag behöver ha ett A på det här provet, jag vill ha ett A för att jag ska komma in på...". Jag hade en flicka som så gärna ville bli polis så för henne – hon hade redan A i alla ämnen, så i hennes fall förstod jag faktiskt inte alls varför hon var så stressad, men hon var det i alla fall. Hon var väl rädd att förlora sina betyg och hon hade... ja, men det är ju en i alla fall, att man ville någon särskild stans.

(Claudia, 2022)

I fall av högpresterande elever beskrev intervjupersonerna hur stressen kunde vara kopplad till att ha en viss ambition med sina studier, alternativt ha sitt upphov i en oro för potentiella scenarion där utfallet blev att de förlorade sina betyg. Även Bea gav uttryck för hur ett liknande stresspåslag kunde uppstå inför ett prov, och att kunde ha sitt upphov i en dålig självkänsla. Trots att eleverna fick kontinuerligt höga betyg kunde deras dåliga självkänsla innebära att de inte litade – eller trodde på sin egen förmåga, resulterande i ett signifikant påslag av stress och/eller oro.

Vad gällde de elever som låg på gränsen till underkänt beskrev både Bea och Claudia en tendens till ansvarsförskjutning hos vissa av de berörda eleverna. Eleverna kunde här klaga på att skolan

och/eller lärarna var “dåliga”, och att det var därför de inte nådde upp till kunskapsmålen. Både Bea och Claudia beskrev att graden av självinsikt och självmedvetenhet kunde variera. Konkreta exempel var förståelse för att de eventuellt hade särskilt svårt för ett visst ämne och följaktligen behövde lägga extra tid och energi på just det ämnet, alternativt att de helt enkelt hade lagt för lite tid på att studera överlag. Hos vissa av eleverna fanns underliggande svårigheter till följd av psykisk ohälsa eller en neuropsykiatrisk diagnos, där de hade behov av ytterligare stöd. Bea beskrev vidare att normativa antaganden och förväntningar på gymnasieutbildningen var en betydelsefull stressor för de elever som låg under gränsen för godkänt i ett eller fler ämnen.

Och där kommer det igen – att det ska vara på ett visst sätt. Och vem är det som levererar det? Det är speciellt vi i skolvärlden, att det ska vara på ett visst sätt. Och vi är ju också inkörda i det, så vår absoluta... resultat eller vårt mål är ju att de ska bli färdiga så att de kan bli arbets – eller anställningsbara. Det är liksom det – verkligen det viktigaste.[...] Man får ingen examen, eftersom man då inte har fått in vissa kurser. Man får vara back 250 poäng av 2500, så det är några kurser där som man kan vara back på. Men inte mer än det. Så det är ordet ”examen” som sätter ut mycket press, liksom.

(Bea, 2022)

Citatet ovan illustrerar den betydelse normen av att en gymnasieutbildning skulle vara just tre år – varken mer eller mindre – hade för eleverna. Bea förklarade att många elever egentligen enbart behövde godkänt i de “karaktärskurser” som utgjorde avsett program för att kunna fortsätta ut i arbetslivet. Trots det upplevde Bea att eleverna fortsättningsvis upplevde att det var av signifikant vikt att få sin gymnasieexamen vid avsedd tidpunkt. Här kan jämföras med både Panican (2014) och Angsell et al. (2019) i hur en gymnasieexamen tillskrivs betydande vikt i förhållande till framtida möjligheter och fortsatt leverne.

Härmed kan konstateras förekomst av såväl gemensamma stressorer för samtliga elever, som specifika stressorer för vissa av eleverna. Gemensamma stressorer av vikt var dels övergången mellan grundskola och gymnasieskola, samt intensiva perioder där arbetsbelastningen var hög generellt. Hos högpresterande elever kunde upplevd stress härledas till specifika mål alternativt en bristande tro på sig själv och sin egen förmåga. Vidare var det främst kvinnliga elever som sökte sig till skolkuratorn med anledning av upplevd stress i förhållande till sin prestation. Hos

de elever som riskerade underkänt – oavsett anledning – var en stressor av vikt att eventuellt inte få sin examen.

En möjlig anledning till varför just kvinnliga, högpresterande elever ofta kom till just skolkuratoren för upplevd stress kan tänkas vara det faktum att skolgång tillskrivs större betydelse för kvinnliga elever, vilket i sin tur kan resultera i större svårigheter att separera sitt “professionella” liv från sitt privata. Härmed kan kvinnliga elever tänkas uppleva högre krav i förhållande till prestation och resultat med hänsyn till ideal och förväntningar på kvinnor med utgångspunkt i befintligt genussystem och deras “görande” av kön – vilket i sin tur kan tänkas ge upphov till ett signifikant stresspåslag. I fallet av övergången från grundskola till gymnasieskola – där majoriteten av elever uppgav att de kände sig stressade – kan en möjlig anledning vara de generella krav och förväntningar gymnasieutbildningen innebär, vilket skiljer sig från elevernas tidigare erfarenhet inom grundskolan.

6.1.2 Hantering och återhämtning

I följande avsnitt analyseras intervjupersonernas beskrivning av elevernas egen medvetenhet vad gällde stressorer och stresspåslag, och vidare deras möjligheter för både hantering och återhämtning. Här betonades vidare vikten av elevernas mottaglighet och villighet att se över sina vardagliga rutiner och/eller åtaganden till fördel för minimerande av stress.

Samtliga intervjupersoner beskrev sitt arbetes utgångspunkt i att stötta eleverna i att bli medvetna om och förstå hur befintligt stresspåslag kunde ge upphov till de kroppsliga reaktioner de beskrev, men kanske inte förstod uppkomsten till. Vidare betonades vikten av att utbilda och medvetandegöra eleverna om hur deras generella hälsa och mående hade betydande inverkan på deras upplevelse av stress, och vice versa. Här betonades dels de basala behovens betydelse, d.v.s. vikten av ordentlig sömn och vila, en allsidig kost och fysisk aktivitet. Samtliga intervjupersoner beskrev att de upplevde att eleverna ofta saknade just kunskap, strategier och verktyg för detta. Samtidigt belyste Claudia att det inte alltid var just brist på kunskap, verktyg och/eller strategier som var det huvudsakliga problemet;

[...] De mer högpresterande, de hade ju liksom andra... det var mycket, du vet, läsa mer, sova mindre. Men de hade ju så svårt när man sa ”du kanske inte ska ta körkort nu, du kanske ska vänta ett halvår om det är studenten om ett halvår?”, “måste du jobba på vardagarna, räcker det inte att du jobbar helg?” och sådär. Nja – de hade svårt med det där överlag tyckte jag – det här med lagom, det var fullt ös överallt. De hade pojkvänner, de passade barn, de hade gymnastikföreningar och det var den klassiska hög – det var ofta tjejer, ja. Jag måste faktiskt fundera på – hade jag någon sådan kille som var liksom... Som kom för stress? Alltså jag hade högpresterande killar som kom för andra saker, men stress... Inte som jag kan såhär – det var primärt tjejer.

(Claudia, 2022)

De höga kraven på den egna prestationen gällde inte enbart deras studier och/eller arbete, utan genomsyrade även deras förhållningssätt till sina fritidsaktiviteter, sitt sociala liv och sitt utseende. Claudia menade att många av de högpresterande, kvinnliga eleverna hade oerhört svårt att acceptera att de kanske behövde skära ned på eller eventuellt skjuta upp vissa saker till ett senare tillfälle. Att prestera mindre väl inom vissa områden – om de nu tvunget skulle göra allt samtidigt – var likväl oerhört svårt för eleverna att acceptera.

Anna beskrev hur de manliga eleverna, mot slutet av gymnasieutbildningen, började söka sig alltmer till SYV. Kontakten med vissa av de kvinnliga eleverna fortlöpte fram till studenten, även om samtalen ofta hade utvecklats till att handla om livsområden utöver skolsituationen. Även Claudia beskrev att många av de manliga eleverna huvudsakligen vände sig till specialpedagog, medan de kvinnliga tenderade önska kuratorskontakt. Claudia var dock noga med att påpeka att eleverna oftast mottog all form av stöd och insatser som erbjöds, men tyckte sig ändå kunna urskilja vissa tendenser. Även detta kan jämföras med Hirdman (1988) och West & Zimmerman (1987) i förhållande till de normativa antaganden och förväntningar som fanns för respektive kön. En möjlig tolkning skulle kunna vara att män förväntas vara mer lösningsfokuserade, medan kvinnor förväntas behöva emotionellt stöd.

Även det faktum att majoriteten av kuratorskontakten var med de kvinnliga eleverna kan tänkas vara ett uttryck för de manliga elevernas förutsättningar för hantering och återhämtning. Återigen kan hänvisas till betydelse av genussystemet, och vidare enskilda genuskontrakt, enligt Hirdmans (1988) beskrivning. I och med genussystemets inneboende dikotomi, kan efterföljande genuskontrakt innebära begränsningar vad gäller mäns ”tillåtna” uttryckssätt och hantering av

känslor. Utifrån föregående resonemang om att män eventuellt förväntas vara mer lösningsfokuserade, kan deras möjligheter för att uttrycka och söka stöd i hantering av känslor eventuellt begränsas.

Utifrån ovanstående kan konstateras att elevernas förutsättningar för hantering och återhämtning från upplevd stress delvis påverkades av brist på kunskap och verktyg. Samtidigt beskrevs förekomst av viss motvilja utifrån att sänka befintliga krav, alternativt avvakta med vissa åtaganden. Utifrån Hirdman (1988) och West & Zimmerman (1987) kan vissa normativa antaganden och förväntningar med utgångspunkt i kön eventuellt urskiljas. Dels med hänsyn till "tillåtna" sätt att uttrycka och hantera känslor, där de manliga eleverna kan tolkas mer lösningsfokuserade.

6.2 Skolgångens inverkan på elevernas självkänsla

En återkommande utsago vid samtliga intervjutillfällen var att skolgången säkerligen kunde ha betydande inverkan på elevernas självkänsla. Dels beskrevs självkänslan i vissa fall i likhet med Hallsten, Josephson & Torgéns (2005) beskrivning av prestationsbaserad självkänsla. Vidare betonades att den enskilda skolan utgör en betydelsefull social kontext, och därutöver en slags referensram för eleverna i förhållande till sig själv och andra.

6.2.1 Betydelse av prestation och resultat

I följande avsnitt beskrivs den betydelse den egna prestationen och efterföljande resultat hade i förhållande till elevernas självkänsla. Härmed avses även skolgångens inverkan på elevernas upplevda egenvärde, och vidare hur prestation kan utgöra grund för deras identitetsskapande. Åter betonas övergången från grundskolan till gymnasieskolan utifrån såväl medföljande kunskapskrav som upphov i ett nytt, socialt sammanhang.

Anna uttryckte, även i detta avseende, hur övergången från grundskolan till gymnasiet kunde ha inverkan på elevernas självkänsla, och vidare i förhållande till deras identitetsutveckling. Här betonades åter de krav övergången innebar med hänsyn till den nya läroplanen. Ett konkret exempel var de elever som hade haft förhållandevis lätt för skolan under grundskoletiden, där övergången till gymnasiet kunde innebära att de hade svårt att prestera på samma nivå. Hos vissa

av eleverna innebar övergången och de förändrade förutsättningarna för den egna prestationen ett identitetsbortfall. Detta förklarades utifrån att deras nyblivna situation inte överensstämde med deras tidigare upplevelse av sig själv och sin egen förmåga. Här kan paralleller dras till Hallsten, Josephson & Torgéns (2005) beskrivning av de sårbarheter en prestationsbaserad självkänsla innebär, då den "görs" under förutsättning av fortsatt prestation. Anna beskrev vidare att vissa av eleverna upphörde med tidigare fritidsaktiviteter till förmån för sina studier. Här var det svårt att konkret urskilja i vilka fall det var till följd av bristande intresse, alternativt när det hade konkret koppling till just skolsituationen. Även detta innebar risk för att deras akademiska prestation skulle ges alltmer betydelse i deras fortsatta identitetsutveckling, då övriga, potentiellt identitetsgrundande sammanhang föll bort.

När Bea beskrev anledningen till elevernas behov av samtal gavs uttryck för följande;

Hos killarna är det mest psykiskt dåligt mående. Alltså att där är depressioner, där är ångestproblematik. Tjejerna hamnar mer i prestation, och de är jättegglada i prestationsbubblan – att de fixar mycket och fixar en massa. Men jag vet ju också om att när de är äldre, då kommer det ju komma ikapp dem. [...] Men här är det viktigt att liksom lyfta att, okej, vi är mer. Alltså, allt det vi är, det är liksom självkänslan. Vi är inte det vi presterar, utan vi är "jag gör".

(Bea, 2022)

Beas beskrivning av de kvinnliga elevernas tendens att värdesätta prestation överensstämmer med Bloms (2011) resultat att prestationsbaserad självkänsla var mest prevalent bland kvinnor. Även David beskrev flertalet möten med högpresterande och ambitiösa "duktiga flickor" där de huvudsakligen presterade för prestationens skull. Davids erfarenhet var att de kvinnliga eleverna var mer benägna till att internalisera sin prestation och sina resultat till att utgöra en viktig del av deras identitet. De höga kraven på att prestera omfattade även deras utseende och personlighet, vilket vidare hade betydande inverkan på elevernas upplevda egenvärde. I samband med detta bör upprepas hur Claudia beskrev de kvinnliga elevernas motvilja till att ställa lägre krav på sin prestation- alternativt avstå från vissa åtaganden. Här kan åter liknas till hur tillskriven betydelse av egen prestation inte var exklusivt för att enbart avse deras skolgång, utan att samma synsätt tenderade genomsyra övriga livsområden och/eller åtaganden. Som svar på om det fanns några "duktiga pojkar" uttryckte dock David att han noterat liknande tendenser hos manliga elever vid

skolans idrottsprogram. Detta kan härmed tänkas utgöra en slags "prestation" av betydelse med hänsyn till befintliga ideal – och förväntningar på män.

Bea berättade vidare hur hon ofta frågade eleverna om de älskade sig själva, varav de manliga eleverna brukade svara "ja" utan att behöva vidare förklaring eller förtydligande av frågan. Bea upplevde att de kvinnliga eleverna var mer tveksamma inför hur de skulle svara, och att de ofta behövde förtydligande i vad frågan innebar. Här krävdes ofta att man gjorde en slags inventering i förhållande till deras positiva egenskaper, vilken delvis innefattade deras akademiska prestation. Efterhand brukade även de kvinnliga eleverna inse att de nog ändå älskade sig själva, även om det krävde en konkret genomgång av deras styrkor och positiva egenskaper. Med viss försiktighet kan här jämföras med Hallsten, Josephson & Torgén (2005) i att prestationsbaserad självkänsla egentligen innebär brist på självkänsla, vilken kompenseras genom bekräftelse från omgivningen. Det faktum att de kvinnliga eleverna krävde viss stöttning i att reflektera kring och konstatera sina positiva egenskaper kan delvis vittna om en bristande självkänsla. Å andra sidan kan genomförandet av dylikt "inventering" betraktas som en slags bekräftelse från omgivningen, då medvetandegörande av de positiva egenskaperna skedde till följd av interaktionen ifråga.

Utifrån ovanstående redogörelse för betydelse av prestation i förhållande till elevernas självkänsla kan urskiljas viss tendens hos de kvinnliga eleverna att internalisera sin prestation till att utgöra del av deras identitet. Förekomst av "duktiga pojkar" upplevdes huvudsakligen kopplad till den enskilda gymnasieskolans idrottsprogram.

6.2.2 Omgivningens betydelse

Nedanstående avsnitt avser redogöra för hur intervjupersonerna beskrev omgivningens betydelse i förhållande till den egna självkänslan. Här beskrevs bland annat elevernas tendenser till att jämföra sig med varandra och potentiell påverkan från föräldrar. Härutöver betonades skolan, i sig, som en betydelsefull social kontext som innebar diverse uppsättningar av sociala krav och förväntningar.

Samtliga intervjupersoner beskrev att den enskilda skolan var en betydelsefull, social kontext för eleverna. Anna berättade att hon gärna motiverade eleverna att söka sig till sammanhang utanför

den enskilda gymnasieskolan, för att utvidga befintliga perspektiv och förhållningssätt till sig själv och andra. Vidare betonades att det var särskilt viktigt i fall av högskoleförberedande program där stor del av klasserna utgjordes av ambitiösa och högpresterande elever. Både Anna och David gav uttryck för att de kvinnliga eleverna eventuellt kunde vara mer benägna att jämföra sig med varandra. Anna gav b.l.a. uttryck för följande;

[...] Vi kanske tänker oss att... att man jämför betyg, kanske – och tar illa vid sig. Kanske, man sitter i en tjejgrupp eller sådär, och kanske då jämför sig med varandra eller så. Och att det är lite skambelagt då, på något vis, att – att lyfta upp det och säga, på något sätt att ”jag blir ledsen när du jämför betyg” eller så... utan det är en jargong som måste accepteras [...] så att det är jättekomplex.

(Anna, 2021)

I ovanstående citat resoneras huvudsakligen kring eventuell anledning till att det var mest kvinnliga elever som hade kontakt med elevhälsoteamet, och följaktligen även Anna i egenskap av skolkurator. Här betonade Anna att det var komplext, och att ovanstående exempel enbart utgjorde *en* aspekt av flertalet samtida – och samverkande faktorer.

David resonerade därutöver att övergången mellan grundskolan och gymnasiet innebar att eleverna behövde förhålla sig till en ny, social kontext. Den enskilda gymnasieskolan kunde, till viss del, innebära en ny uppsättning av sociala krav och förväntningar. Här betonades betydelsen av att hitta nya vänner och efterföljande etablering inom olika, sociala grupperingar. Claudia uttryckte att hon upplevde att de kvinnliga elevernas självförtroendet och självkänsla var avhängig deras upplevelse av sin egen plats i förhållande till socialt sammanhang. Här gavs exempel i form av eventuella pojkvänner eller vänskapsrelationer – och vidare med hänsyn till huruvida man “dög” på andra sätt än rent akademiskt. Här kan jämföras med Angsell et als. (2019) beskrivning av ungdomars upplevelse av stress och social press i förhållande till det egna, sociala nätverkets sammansättning och storlek. Både Claudia och David gav därutöver uttryck för att vissa etablerade, lokala gymnasieskolor hade en tydlig uppsättning av säregna krav och förväntningar på elevernas utseende, åsikter och värderingar. Claudia gav exempel på en ”typisk elev” vid en av de lokala gymnasieskolorna i termer av en ”vit medelklass-tjej som är anti-rasist och vänster”.

Uppfattningen av föräldrars inflytande i fråga om upplevd press och/eller krav differentierade mellan intervjupersonerna. Anna och Claudia upplevde inte att föräldrarna hade betydande inflytande i förhållande till skolgången, egen prestation - och/eller resultat. Claudia menade förvisso att föräldrar kunde agera i egenskap av en drivande faktor i fall av elever som riskerade att få underkänt i ett- eller flera ämnen. Dock beskrev Claudia att det i de fallen huvudsakligen handlade om att eleverna skulle få godkänt – och inte ett högre betyg – och om föräldrarnas farhåga att deras barn skulle hoppa av skolan om situationen fortlöpte. Bea och David beskrev, å andra sidan, påverkan från föräldrar i förhållande till elevernas synsätt på sin egen prestation och sitt egenvärde, vilket vidare påverkade deras självkänsla. Även “oskyldiga” former av beröm och bekräftelse i förhållande till den egna prestationen eller höga betyg kunde efterhand internaliseras till att utgöra grund för identiteten – att vara duktig blev därmed den man var.

Med hänsyn till ovanstående bör nämnas Bloms (2011) resultat där en gemensam stressor av vikt var hur den enskilde upplevde sin egen betydelse i förhållande till sin omgivning. Likaså kan hänvisas till Hallstén, Josephson & Torgén (2005) där prestationsbaserad självkänsla egentligen innebär avsaknaden av självkänsla, vilket kompenseras genom att få uppmärksamhet – och bekräftelse från sin omgivning. Ett potentiellt genusystem – och följaktligen genuskontrakt, utifrån Hirdman (1988), i förhållande till skolväsendet skulle därmed kunna urskiljas i föräldrarnas förväntningar och/eller uttryckt beröm i förhållande till de kvinnliga elevernas prestation. Återigen kan att sköta sina studier och få höga betyg vara förankrat i konstruktionen av “femininitet” och följaktligen kvinnligt kön. Möjligtvis finns inte samma grad av förväntan på manliga elever – i och med att könen betraktas som varandras motsats. Upplevelsen av att vara betydelsefull i förhållande till sin omgivning kan därmed tänkas delvis avhängig huruvida individen agerar efter omgivningens förväntningar – vilket i sin tur ter sig olika med basis i kön. Här är åter relevant hur David beskrev att “duktiga pojkar” huvudsakligen fanns på skolans idrottsprogram. Följaktligen kan möjliga ideal – och normativa ramar för maskulinitet vara i kopplade till idrott samt medföljande krav på styrka och uthållighet, där akademisk prestation anses “feminint” och därmed värderas lägre. Utifrån West & Zimmermans (1987) beskrivning av socialt kön som en slags “status” avhängig hur individen “gör” kön, kan styrka, uthållighet samt att vara duktig på idrott vara attribut och handlingar av vikt i “görandet” av manligt kön. Åter bör

betonas att socialt kön både handlar om ideal – och värderingar som individen internaliserat, men även hur individen interagerar med – och mottas av sin omgivning.

I fallet av de kvinnliga elever som Bea träffade hade de redan i sitt val av gymnasieutbildning brutit mot ett antal normativa förväntningar – och ramar. Samtliga framtida yrkesvägar återfanns inom mansdominerade yrken, och vissa av professionerna ställde krav på styrka och uthållighet. Med hänsyn till West & Zimmerman (1987) och Hirdman (1988) kan definitionen av de attribut som krävdes inom ett “mansdominerat yrke” vara resultatet av socialt konstruerade föreställningar om ”maskulina” och följaktligen manliga attribut. Medan Bea inte tyckte dessa normativa mönster och/eller antaganden fanns bland eleverna på skolan, men att de fanns på arbetsplatser och i övriga samhället.

Men just normen, alltså – jag tror att, den är nog inte – det är inte bland elever. Tyvärr, får vi väl säga att, den är bland... det är ett generationssak. Att 60-åriga mannen undrar ”hur ska du, lilla flicka, klara detta” liksom. Det är en väl – den är kvar. För killarna i klassen skulle aldrig nedvärdera.

(Bea, 2022)

Bea beskrev själv de kvinnliga eleverna som “tuffa” med “skinn på näsan”, men betonade likväl att hon inte trodde att eleverna själva hade beskrivit sig på samma sätt. Detta trots att de varit normbrytande redan i sitt val av utbildning, och därutöver enbart utgjorde 4 % av samtliga elever vid skolan. En möjlig förklaring skulle kunna vara att just dessa unga kvinnor kände ytterligare behov att prestera för att hävda sin rätt och “bevisa” att de klarade av de mansdominerade branschernas förväntningar och/eller krav. Här kan paralleller dras till hur de kvinnliga eleverna tenderade att betrakta övriga livsområden utifrån att “prestera”, där kontinuerlig prestation internaliseras till att utgöra en essentiell del av deras identitet och egenvärde.

I förhållande till de manliga elevernas självkänsla utifrån upplevda krav- och förväntningar från omgivningen uttryckte Anna att hon inte trodde det var någon större skillnad mellan könen. Anna resonerade vidare att uppmärksammandet – och diskussionen i det offentliga rummet avseende “duktiga flickor” kunde ge upphov till att de kvinnliga eleverna kände att det var “tillåtet” att be om stöd och hjälp. Åter kan en potentiell anledning vara de normativa antaganden

och förväntningar som finns på respektive kön, där de manliga eleverna kunde uppleva att deras känslor inte var “normala” då de inte uppmärksammats på samma sätt av omgivningen.

Utifrån ovanstående kan konstateras att omgivningen hade viss betydelse i förhållande till den vikt eleverna tillskrev sin egen prestation, och vidare för deras självkänsla. Dels betonades skolgångens inverkan på de kvinnliga elevernas självkänsla med hänsyn till deras akademiska prestation, då de tenderade internalisera sin prestation till att utgöra del av sin identitet. Dock poängterades hur det uppmärksammande – och den diskussion som fördes i det offentliga rummet avseende “duktig flicka” eventuellt kunde påverka de manliga eleverna med hänsyn till vad de upplevde var “tillåtet” att ge uttryck för, alternativt vad som var “ normalt”.

7 Avslutande diskussion

Syftet med denna kandidatuppsats i socialt arbete var att förstå hur skolkuratorer beskriver skolgångens eventuella inverkan på kvinnliga elevers stress samt självkänsla. Kandidatuppsatsen tog avstamp i genusteoretisk grund utifrån West & Zimmerman (1987) och Hirdman (1988). Härmed betonas den kulturella – och sociala konstruktionen av respektive kön. Valt tillvägagångssätt är genom semistrukturerade intervjuer med fyra skolkuratorer.

Utifrån intervjupersonernas utsagor kan konstateras att skolgången hade betydande inverkan på de kvinnliga elevernas upplevelse av stress och självkänsla. Samtidigt betonades den inneboende komplexitet valt ämnesområde innebär, vilket jag önskar avsluta examensarbetet med att åter konstatera. Dels hade vidare studier varit intressanta med hänsyn till undersökande av den offentliga diskussion som förs om “duktig flicka” och hur den även kan tänkas inverka på de manliga elevernas förhållningssätt till sin egen stress och självkänsla. Vidare hade varit intressant att ytterligare fördjupa sig inom upplevd stress - och självkänsla för kvinnliga elever med hänsyn till mansdominerade utbildningar - och vice versa i förhållande till manliga elever.

Examensarbetet ämnade aldrig att finna en, konkret sanning i förhållande till skolgångens eventuella inverkan på kvinnliga elevers stress och självkänsla – och detta framkommer även i

resultatet. Åter bör betonas den komplexa växelverkan i förhållande till utbildning – och privatliv, och hur gymnasieelever spenderat stor del av sitt liv i en skolbänk. Skolväsendet kan därmed tänkas deras huvudsakliga referensram för sina egna synsätt – och perspektiv på livet. Däremot kan genomförd studie tänkas en viktig utgångspunkt för (återigen) fortsatt studium med genusteoretisk grund, och vidare en del i att öka förståelsen för den mening tonåringar tillskriver just skolgången i förhållande till sig själva och andra.

Om inte annat är värt att betona vikten av att bemöta egna tonårsbarn eller bekanta med förståelse utifrån deras upplevelse av verkligheten, och vidare deras perspektiv på livet efter dryga 20 000 timmar i en skolbänk. Det är kanske inte så konstigt att skolgången tillskrivs betydande vikt som del av en redan turbulent tillvaro, då den åtminstone utgör konkreta referensramar och kunskapskrav att förhålla sig till.

Till alla “duktiga flickor” och “duktiga pojkar” därute vill jag vidare förmedla att det kan kännas tufft just nu, och att det är befogat. Oavsett om gymnasieskolgången egentligen har förhållandevis liten inverkan på resten av livet, är det fullt förståeligt att den utgör stor del av ert liv just precis nu. Något som slagit mig om och om igen under arbetet med kandidatuppsatsen är vikten av att visa omtanke, förståelse och ta hand om varandra – med uppmaning om vilket jag härmed vill avsluta min kandidatuppsats i socialt arbete.

Referenslista

Angsell, M., Bremberg, S., Jägerskog, M. & Mannby, L. (2019) Hållbara liv. Om barnets rättigheter, barns uppväxtvillkor och samhällets ansvar. I: Cabero, M.P & Holmqvist, A. (red.) *BRIS rapport 2020:1*

Blom, V. (2011) *Striving for self-esteem - Conceptualizations and Role in Burnout*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.

Bremberg, S., Jägerskog, M. & Mannby, L. (2018) Skola. Vård. Omsorg. Och den psykiska ohälsan. I: Holmqvist, A. (red.) *BRIS rapport 2018:1*.

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Andra uppl. Lund: Lundatext AB.

Butler, J. (1990) *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.

Hallsten, L., Josephson, M. & Torgén, M. (2005) Performance-based self-esteem. A driving force in burnout processes and its assessment. *Arbete och Hälsa*, (4).

Henriksson, F., Küller Lindén, E., Schad, E. (2019). Well-being and Stress Among Upper Secondary School Pupils in Sweden. *Psychology in Russia: State of the Art*, 12 (4), p. 172–195. DOI: 10.11621/pir.2019.0411

Hirdman, Y. (1988) Genussystemet: reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, (3), p. 49 - 63.

Immordino-Yang, M.H., Darling-Hammond, L. & Krone, C. (2019) Nurturing Nature: How Brain Development Is Inherently Social and Emotional, and What This Means for Education. *Educational Psychologist*, 54 (3), p. 185–204. DOI: [10.1080/00461520.2019.1633924](https://doi.org/10.1080/00461520.2019.1633924)

May, T. (2011) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Andra uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

McEwen, B. (2007) Physiology and Neurobiology of Stress and Adaptation: Central Role of the Brain. *Physiological Reviews*, vol 87, p. 873–904. DOI: [10.1152/physrev.00041.2006](https://doi.org/10.1152/physrev.00041.2006).

Panican, A. (2014). Gymnasieutbildning - en rättighet eleven inte får tacka nej till samt plikten att välja rätt utbildning. I: Försäkringskassan (red.). *På väg in: Ungdomars liv och försörjning*. Socialförsäkringsrapport 2014:4, p. 27 - 38.

SACO (2021) Kurator. [via <https://www.saco.se/studieval/yrken-a-o/kurator/>. Hämtat: 2021 - 11 - 25]

Schraml, K., Perski, A., Grossi, G. & Simonsson-Sarnecki, M. (2011) Stress symptoms among adolescents: The role of subjective psychosocial conditions, lifestyle and self-esteem. *Journal of Adolescence*, (34), p. 987 - 996.

West, C. & Zimmerman, D.H. (1987) Doing Gender. *Gender and Society*. 1 (2), p. 125 - 151.

Bilaga 1: Intervjuguide

INTRODUKTION

- Presentation av mig själv och kandidatuppsatsen syfte - att förstå skolkuratorers beskrivning av skolgångens eventuella inverkan på kvinnliga elevers upplevda stress och självkänsla.
- Presentation av frågeställningar:
  - *Hur beskriver skolkuratorerna elevernas upplevda stress och självkänsla?*
  - *Hur beskriver skolkuratorerna skolgångens inverkan på elevernas upplevda stress?*
  - *Hur beskriver skolkuratorerna skolgångens inverkan på elevernas självkänsla?*
- Fråga om intervjupersonen har några frågor vad gäller kandidatuppsatsens syfte och frågeställningar.
- Informera om hur intervjumaterialet kommer bearbetas och användas, för att senare utgöra grund för resultat och analys.
- Information om krav på frivillighet, informerat samtycke, anonymitet och konfidentialitet.
- Informera om avsikt att spela in intervjun, samt inhämta muntligt samtycke. Vid fysisk intervju även ifyllande och insamlande av samtyckesblankett.

BAKGRUNDSFRÅGOR

- Hur länge har du arbetat inom skolväsendet?
- Vad har du för tidigare arbetserfarenhet ?
  - *Eventuell betydelse?*
- Kan du **kort** beskriva vad din yrkesroll innebär?

TEMA: STRESS

- Hur skulle du beskriva elevernas upplevelse av stress?
  - *Nivå?*
  - *Orsaker/upphov?*

- *Gemensamma nämnare/likheter?*
- *Skillnad mellan könen?*
- Upplever du att skolgången har påverkar elevernas upplevda stress?
  - *Hur?*
  - *Orsaker/upphov?*
  - *Gemensamma nämnare/likheter?*
  - *Skillnad mellan könen?*

SUBTEMA: HANTERING och ÅTERHÄMTNING

- Hur upplever du elevernas förmåga att hantera eventuell stress?
  - *Orsaker?*
  - *Verktyg/strategier?*
  - *Gemensamma nämnare/likheter?*
- Hur upplever du elevernas möjligheter för återhämtning?
  - *Orsaker?*
  - *Verktyg/strategier?*
  - *Gemensamma nämnare/likheter?*
- Upplever du att elevernas skolsituation går ut över deras fritid och privatliv?
  - *Orsaker?*
  - *Konsekvenser/följder?*
  - *Verktyg/strategier?*
  - *Gemensamma nämnare?*

TEMA: SJÄLVKÄNSLA OCH EGENVÄRDE

- Hur skulle du beskriva elevernas självkänsla?
  - *Egenvärde?*

- *Orsaker/upphov?*
- *Likheter/gemensamma nämnare?*
- *Skillnad mellan könen?*
- Upplever du att skolgången påverkar elevernas självkänsla?
  - *Egenvärde?*
  - *Orsaker/upphov?*
  - *Likheter/återkommande teman (självkänsla, även egenvärde)?*
  - *Skillnad mellan könen?*

SUBTEMA: IDENTITET

- Upplever du att skolsituationen har inverkan på elevernas identitet eller uppfattning av sig själv?
  - *Ex. att betyg ses som ett mått för att vara "smart"/"plugghäst"- "dum" eller "ambitiös"- "lat" etc.?*
  - *Skolsituationen reflektiv vad gäller identitet/uppfattning av sig själv?*
  - *Likheter/återkommande teman (identitet och uppfattning av sig själv)?*
  - *Skillnad mellan könen?*

AVSLUTANDE FRÅGOR

- Har du något du vill tillägga med hänsyn till (nyss) genomförd intervju?
- Har du övriga erfarenheter och/eller upplevelser som du anser av vikt utöver vad som omfattats av intervjufrågorna?
  - *Beskriva dessa?*

AVSLUTNING

- Upprepa kontaktuppgifter bifogade i informationsbrev vid eventuella frågor/kontakt.

- Fråga intervjupersonen om denne önskar ta del av kandidatuppsatsen efter dess slutförande.

Tacka för intervjupersonens medverkan.

Bilaga 2: Informationsbrev

Hej! Mitt namn är Julia Bater, och jag studerar för närvarande min sjätte termin på socionomprogrammet vid Socialhögskolan i Lund. I min kandidatuppsats önskar jag förstå hur skolkuratorer beskriver skolgångens eventuella inverkan på kvinnliga elevers upplevda stress och självkänsla. Jag söker därmed intervjupersoner i egenskap av verksamma skolkuratorer inom gymnasieskolan.

Deltagande i intervjun är givetvis helt frivilligt. Ni har rätt att när som helst avbryta ert deltagande utan vidare förklaring. Intervjuerna sker enskilt med hänsyn till er rätt till anonymitet. Intervjuerna kommer spelas in och transkriberas, men kommer givetvis avidentifieras och förvaras säkert på privata och lösenordsskyddade enheter. Användning av direkta citat kan komma att ske under sammanställning av resultat och analys, under förutsättning av bibehållen anonymitet. Intervjumaterialet kommer enbart användas i själva kandidatuppsatsen, och kommer vid examensarbetets slutförande att raderas permanent. Den slutgiltiga kandidatuppsatsen kommer, efter godkännande, publiceras i befintlig publikationsdatabas vid Lunds Universitet.

Intervjun kommer ta c.a 45 - 60 minuter att genomföra, och kan ske i form av fysiskt - eller digitalt möte med hänsyn till era möjligheter för deltagande. Jag är högst flexibel vad gäller mötesplats, och kan med fördel komma till er arbetsplats om så vore önskvärt.

Jag ser fram emot en både lärorik och intressant dialog med er! Kontakt sker med fördel per e-mail till xxxxxxxx@student.lu.se, men jag kan likväl nås per telefon (xxxxxxxxxx).

Med vänliga hälsningar,

Julia Bater

xxxxxxxxx@student.lu.se

xxxxxxxxxxx

Bilaga 3: Samtyckesblankett

Jag har informerats om mina rättigheter som intervjuperson med hänsyn till konfidentialitet, frivillighet och anonymitet. Härmed är jag medveten om min rätt att när som helst avbryta mitt deltagande utan vidare förklaring. Jag har informerats om uppsatsens syfte i att förstå hur skolkuratorer beskriver skolgångens eventuella inverkan på kvinnliga elevers upplevda stress och självkänsla. Jag har likväl informerats om hur insamling-, bearbetning och analys av insamlat material kommer ske, samt hur det kommer användas i den kandidatuppsats som avses. Därutöver har jag informerats om att kandidatuppsatsen kommer publiceras i befintlig publikationsdatabas vid Lunds universitet, och att detta innebär att den kommer vara tillgänglig för allmänheten.

Härmed samtycker jag till deltagande i en intervju. Samtycket omfattar att intervjutillfället spelas in och transkriberas, samt till användning av direkta citat från intervjutillfället under förutsättning av bibehållen anonymitet.

Namnteckning, ort och datum.